

Сава Д. Војновић¹
Универзитет у Београду, Правни факултет
Катедра за теорију, социологију и филозофију права
Београд (Србија)

316.334.3:94(470)"1917"
Прејледни научни рад
Примљен 04/11/2022
Измењен 30/03/23
Прихваћен 30/03/2023
doi: [10.5937/socpreg57-40996](https://doi.org/10.5937/socpreg57-40996)

ОСВРТ НА УЗРОКЕ ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ КРОЗ ДОПУНУ АНАЛИЗЕ ТЕДЕ СКОЧПОЛ

Сажетак: Полазећи од глобалног значаја Октобарске револуције као историјског догађаја, као и комплексности друштвених односа у таквим околностима, циљ рада јесте да се што темељније сагледају корелације између саме револуције и друштвених околности које јој претходе. У раду се тумаче историјски подаци и претресају главним аргументи унутар теорија револуција. Фокус је на структуралним чиниоцима и анализи коју нуди Теда Скочпол (Theda Skocpol), с нагласком на улози пролетаријата. Основна теза јесте да је један од кључних услова (узрока) постојање разгранате мреже сеоских комуна и радничких удружења, уз довољно чврсте везе унутар класа. Односно, незадовољство економским стањем и ослабљеност централне власти не би сами по себи довели до револуционарних дешавања, као што се ни удружене активности пролетаријата и лидера опозиционих странака не смеју пренебрегнути.

Кључне речи: револуција, узроци, структурални чиниоци, класна свест, незадовољство, Теда Скочпол

1. УВОД

Октобарска револуција показала се као изузетно значајан и посебан догађај у светској историји, интересантан поготово када се размотри из перспективе марксистичких предвиђања која никако нису подразумевала социјалистичку револуцију у сељачком друштву. Зато је и изазован подухват да се сагледају околности у којима долази до таквог преокрета, пошто се може основано тврдити да постоји снажна веза између револуције из 1917. и 1905. године. Иако постоји широк спектар различитих приступа појму револуција, могу се извући одређени заједнички чиниоци за мноштво разноврсних дешавања кроз историју која бисмо могли да окарактеришемо као револуционарна: тежња ка промени политичког поретка, праћена масовном мобилизацијом и неинституционалним акцијама које подривају постојеће ауторитете. Тиме је обухваћен шири дијапазон дешавања – од ненасилних до насилних, политичких и социјалних,

¹ sava.vojnovich@ius.bg.ac.rs.

док истовремено искључује грађанске ратове или пучеве, који нису усмерени ка промени институција. Руске промене и дешавања из 1905. и 1917. несумњиво се подводе под тај појам. Све у свему, револуција као социјални догађај обухвата изузетно пуно фактора које је увек тешко сагледати у потпуности. Међутим, корисно је покушати јер дубљи увиди у узрочности таквих појава помажу разумевању саме појаве и мењају однос према њима у будућности. Рад ће поћи од концептуалне анализе револуције и теоријских запажања о узроцима револуција уопште, потом прећи на сажети историјски преглед три руске револуције и на крају обрадити емпиријске податке у трагању за узроцима крајњих преокрета из 1917, односно истаћи корелације.

2. ПОЈМОВНО-ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

2.1. Концепт узрочности

Пре него што се упустимо у разматрање конкретних узрока Октобарске револуције, важно је претходно прецизирати теоријски оквир према којем се врши анализа и указати укратко на потешкоће с концептом узрочности. Последње је поготово битно, имајући на уму немогућност поседовања несумњивих сазнања. То је нарочито изражено у људском свету, односно свету друштвених догађаја – где се превасходно може говорити о корелацијама, а мање о непосредним и нужним узроцима. Ако бисмо пошли од тога да је узрок само она појава која увек доводи до тачно одређене последице и ако без ње последице не би ни било – онда бисмо сувише високо поставили захтев истраживања. Зато се чини да је сврсисходније појам узрочности овде разумети као потенцијални низ фактора који су имали одређени утицај на неко дешавање (покретање и стварање револуционарног стања), које не морамо видети као *conditio sine qua non*, нити као нужни и универзални чинилац, већ треба увек да га посматрамо у контексту.

2.2. Узроци револуција уопште

Постоји мноштво разноврсних теорија о револуцијама, у које се неће детаљно залазити у овом раду, него ће посредно и сажето бити споменуте, док ће на крају поглавља бити изнето усмерење анализе унутар једног концепта.

2.2.1. Спљашањњи фактори – међународни систем

Однос са другим државама и њиховим интересима један је од важнијих елемената који утичу на зачеће револуционарног стања. Основна и најочигледнија теза јесте да ратови и економске кризе највише стварају простора за револуционарна деловања.² Класна структура друштва, као и сами токови револуција, трпе утицаје међународних односа (Skocpol, 1979, стр. 23). Само у државама с неповољном међународном позицијом догађале су се модерне револуције. Такође, идеолошки таласи

² О томе ће касније више бити речи.

– антимонархистички, либерални, антиколонијални, комунистички итд. – важан су фактор у подстицању промена (Goldstone, 2001, str. 145). У прву групу спадају случајеви револуција у Америци (1776), Холандији (1787) и Француској (1789), у другу групу револуције из 1848, а у другој половини 20. века претежно утичу комунистички подстицаји (Источна Европа, Кина, Куба, Вијетнам...). Важно је имати на уму да преношење спољашњих фактора у унутрашње околности не иде превасходно преко воље народа, већ од стране иностраних државника који су заинтересовани за такве исходе (Skocpol, 1979, str. 24).

Директна војна или политичка интервенција такође није занемарљива, иако нема увек замишљени исход. Совјетски Савез јесте подстакао марксистичке револуције, као што су и САД успешно помогле револуцију у Ирану 1953, али понекад и радикализовали (погоршали) стање које су желели да спрече – Куба, Вијетнам, Никарагва (Goldstone, 2001, str. 145). Са спољашњим интервенцијама треба бити обазрив, јер од тренутка када се маса покрене – она лако постаје отпорна на екстерне притиске, иако је могуће да помогне склапању мира када су зарађене стране у пат-позицији. С друге стране, изостанак интервенције или повлачење (попут преокупираности САД Првим светским ратом) може бити повољна околност за настанак револуционарног стања (као што се догодило у Мексику, због одсуства САД) (Goldstone, 2001, str. 145).

Постоје и увиди који указују на значај међународних трговачких мрежа за револуције – државе са слабијом позицијом у светској трговини имају веће шансе да у њима избију побуне (Goldstone, 2001, str. 146). Валутне кризе и однос са Међународним монетарним фондом такође могу допринети.

2.2.2. Унутрашњи фактори

Упркос важности спољашњих елемената, унутрашње одреднице односе превагу у контексту револуција (Goldstone, 2001, str. 146). То обухвата односе власти, елита³ и различитих класа и групација (сељака, радника или етничких мањина). Марксистичка струја теоретичара револуција истиче управо класне односе као фундаменталне (Skocpol, 1979, str. 7). Потлаченост једне групе од стране друге, доминантне групе доводи до формирања класне свести и потребе за преокретима, што резултира у стварању нових начина производње, идеологије и доминације нове (револуционарне) класе.

С друге стране, државе које уживају подршку елита, а нису финансијски нестабилне, су скоро у потпуности отпорне на побуне. Скочпол (Skocpol) указала је на два унутрашња фактора која чине државу рањивом за револуције: аутономне елите које ометају државне планове и сељачке заједнице које су способне за отпор земљопоседницима (Goldstone, 2001, str. 146). Аутономно деловање елита и њихова моћ зависе и од спољашњих околности које смањују снагу државног апарата (ратови пре свега), што подрива једнозначне закључке које изводи Скочпол.⁴ Није у фокусу само сукоб елите – држава, већ:

³ Овде може бити спорно шта појам елита тачно обухвата, јер свака култура и историјски период имају своје особености, односно у зависности од контекста говоримо о различитим утицајним групацијама.

⁴ И о томе ће касније бити више речи.

„(а) да ли држава има финансијске и културне ресурсе да изнесе задатке које је себи поставила и које елите и популарне групе очекују од ње да оствари, (б) да ли су елите међусобно уједињене или дубоко поларизоване и (ц) да ли се опозиционе елите повезују са протестима популарних група“ (Goldstone, 2001, str. 147).

Државни циљеви разликују се у зависности од контекста и варирају од потреба за одржањем традиције, преко остварења демократских начела или ауторитарне стабилности, до универзалнијих задатака попут економске или националне стабилности (регулација етничких сукоба, добро позиционирање у светском поретку, углед нације итд.). Већ је напоменуто да се у финансијске кризе најчешће запада услед ратовања. Такође, преамбicioзно инвестирање или корупција могу довести до сличних исхода (Goldstone, 2001, str. 147). Финансијска подршка елите је важна, поготово када је држава у кризи, а када држава угрози друштвено установљене вредности унутар једног културалног оквира (религија, традиција, нација) – тада највише подрива сопствену стабилност. Такође, ако додељује позиције и привилегије како би купила лојалност одређених људи, ризикује незадовољство оних који су изостављени. У том аспекту одређени теоретичари, наглашавају „релативну депривацију“ као кључну за разумевање револуција (Skocpol, 1979, str. 9). То подразумева настанак љутње у ситуацијама када настане јаз између вредности и прилика које људи виде да им припадају и онога што заправо добију. Такав приступ је критиковала струја „политичког конфликта“, која тврди да никаква политичка агресија није могућа без структуралне оспособљености и приступа ресурсима (Skocpol, 1979, str. 10). Заправо, према тој теорији – љутња уопште није битан елемент, јер револуције настају као природни ток борбе за превласт и сувереност.

Прва ставка (да ли држава има културне и финансијске ресурсе...) може се свести на питање ефективности и праведности једног поретка, при чему изостанак једног од та два најчешће не угрожава опстанак – већ само изостанак оба (Goldstone, 2001, str. 149). Пораз у рату доприноси угрожавању оба поменутог аспекта, јер се губе животи и ресурси, снижава национални понос, отежава живот и урушава државна организација. Поврх тога, ако дође до повећања наталитета, а економски развој то не испрати – долази до дискрепанце која није пожељна. Расту незапосленост, инфлација и цене, док опадају плате. Да би се то надокнадило, државе често подижу порезе, чиме се исто подрива ефективност или правда, поготово када су лоши услови за живот. Када порасту цене земљишта, земљопоседници несразмерно више зарађују и продуцбују се неједнакости међу друштвеним слојевима (Goldstone, 2001, str. 149). Људи су били подстакнути на револуције због потребе за променама које би их усрећиле. Америчка и Француска револуција говориле су о „јавној срећи“ и „јавној слободи“, које не могу једна без друге (Arendt, 1965, str. 119). Исто тако је и Русо сматрао да се легитимност једне власти може процењивати према критеријуму среће народа. Она је увек појединачна (лична), али тражи предуслов обезбеђености мира и одређеног степена економске егалитарности од стране државе, којој се уједно обезбеђује и слобода. То се ослања на теорије револуције које у први план стављају тежњу ка промени основних вредносних опредељења у друштву, након што социјални систем западне у вредносну кризу и неусаглашеност (Skocpol, 1979, str. 12).

Ипак, подељеност елита као таква није довољна; неопходно је да постоји поларизација – што мање кохерентних и оштро супротстављених група, као што је потребна и масовна мобилизација јер у супротном неће доћи до револуције, него до пуча или реформе (Goldstone, 2001, str. 150).

Традиционални облик мобилизације најчешће се спроводи кроз већ постојеће организације (заједнице) на локалном нивоу којима појединци припадају дужи временски период, попут сеоских заједница или занатских удружења. Неформална мобилизација одвија се кроз слабије мреже повезаности људи (пријатељски односи, посао, комшилук) и постају ефикасан инструмент за револуцију практично тек када се повежу са елитама, које их координишу и уједињују (Goldstone, 2001, str. 151). Могуће је и да елите оформе званичне побуњеничке организације, као што је случај са Кинеском комунистичком партијом или комунистичким герилским организацијама у Латинској Америци.

2.3. Концептуални фокус анализе

Као што се може видети, свака теорија скреће пажњу на различите чиниоце, при чему ће се у овом раду поћи од концепта револуције коју нуди Скочпол, ради усмерања предмета истраживања.

Пре свега, политичке револуције не повлаче нужно са собом и социјалне промене и класне сукобе, док социјалне револуције најчешће настају у истовременој сарадњи оба елемента (Skocpol, 1979, str. 4). Оне подразумевају брзе и базичне трансформације државних и класних структура, при чему је саставни део таквог концепта да је реч о успешним (стварним) променама (исходима).⁵ Фокус би требало да буде на структуралним аспектима, пропадању државног апарата и стварању нових режима (Skocpol, 1979, str. 5, 12). Дакле, ослонац је на марксистичком приступу који је допуњен потребним усмеравањем пажње на то када је једна класа у могућности да изврши промену и да се одупре постојећим оптерећењима, што значи да фактор незадовољства не може бити довољан као услов за револуцију. То премешта фокус на организационе капацитете и средства која стоје на располагању револуционарним групама (Skocpol, 1979, str. 14). За руски контекст, као и за француски и кинески, од посебног је значаја однос племићке и сељачке класе, иако Скочпол недовољно истиче улогу пролетаријата и лидера политичких странака у дешавањима из 1917. године. С друге стране, свака теорија револуције подразумева да је воља за стварање преокрета увек неопходна, иако се она не мора формирати од самог почетка. Треба обазриво поступати са оним теоријама које сувише наглашавају волунтаристички аспект, јер колико год да је напора уложено од стране једне класе или више одређених класа – никада њихови изоловани подухвати не могу бити самосталан узрок револуције, нити створити неопходно контролу над револуционарном ситуацијом (Skocpol, 1979, str. 18). Осим тога, никада није могуће у потпуности апстраховати интересе појединаца из интереса група којима припадају, односно у стварности увек постоји

⁵ Револуционарно стање подразумева постојање два претендента или више претендената на суверенитет, који тврде сопствену легитимност и располажу значајним средствима принуде (Goodwin, 2001, 12).

мноштво испреплетених и неретко контрадикторних тежњи унутар група, па и самих појединаца. То истраживање узрока револуција чини се поготово захтевно, услед чега је важно покушати да се заузме што објективнија (што мање волунтаристичка) позиција и да се догађаји сагледају из структуралне перспективе.

3. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД ТРИ РЕВОЛУЦИЈЕ

3.1. Револуција из 1905.

Руске револуције могу се видети као „несвето тројство“ (Dukes, 1979, str. 76), почевши од 1905, преко фебруара 1917, до октобра исте године. Већ крајем 19. века власт цара Николаја II Романова наилази на одређене потешкоће.⁶ Године 1901. министар унутрашњих послова одлучује да све етничке, сељачке и радничке проблеме решава оружјем, те насилно гуши побуне радника и сељака и занемарује захтеве поводом реформе *земсџива*⁷ или увођења осмочасовног радног времена. Рат са Јапаном почиње 1904. и продубљује незадовољство народа услед војних губитака, док се опозиција (и социјалисти и либерали) окупљају око идеје свргавања ауторитаризма (Dukes, 1979, str. 77). Њихов иманентни циљ био је да се уведе опште право гласа и оформи представничка скупштина, тачније да се уведе либерална конституционална монархија (Skocpol, 1979, str. 95). За то време, у Бриселу 1903. на конгресу Руске социјалдемократске радничке странке долази до поделе на бољшевице (дословно „већина“) и мењшевице („мањина“) унутар саме партије, иако су бољшевици били радикална мањина у фактичком смислу (Robert, 1984, str. 18).

Пуцање на радничку литију на челу са свештеником Гапоном⁸, која је ишла да преда петицију цару, у јануару 1905. („крвава недеља“) било је окидач за зачеће револуционарних дешавања, односно подстакло је ланац штрајкова и протеста широм земље (Bonnell, 1983, str. 106). Они су тражили успостављање сталних радничких савета у фабрикама и учешће представника радничке класе у доношењу закона о осигурању радника (Bonnell, 1983, str. 92). Већ наредног месеца цар је морао да изађе у сусрет одређеним захтевима – изразио је намеру да консултује народне представнике приликом доношења закона, као и да оформи Савет министара који би чуо предлоге за побољшање стања у држави (Dukes, 1979, str. 79). Обећавано је и ново радно законодавство, у чијем доношењу би учествовали представници радничке класе (Bonnell, 1983, str. 110). Ипак, никакви реални кораци у том погледу нису предузети (осим прихватања фабричких савета), већ се расуло само продубило – рат је доносио све више пораза, цар је одбијао састајање са сељацима и радницима, а они су интензивирали своје протесте. У августу се реактуелизовала прича о процедури за избор посланика, а универзитетима је враћена слобода говора, иако опет ништа

⁶ О чему ће бити више речи у наредном поглављу.

⁷ Институција локалне самоуправе уведена реформама из 1861. (након пораза у Кримском рату), када је и први пут званично укинута кметство у Русији.

⁸ Гапон је 1902. формирао радничко удружење које је штитило интересе пролетеријата (Bonnell, 1983, str. 87).

конкретно није промењено. Створен је и први Совјет⁹ у Петрограду, што је натерало Николаја да се уозбиљи, иако то није имплицирало да је истински био спреман на компромисе. Знао је да у тадашњем стању у којем су се налазиле држава и војска није могао одмах да уведе диктатуру, те је у октобру донео манифест којим је прокламовао основна људска права и успоставио саветодавну скупштину (Думу) (Dukes 1979, str. 80). Међутим, то никако није значило и увођење парламентарне демократије – насилни третман руралних области је само појачан и ухапшени су лидери Сверуског сељачког савеза и Петроградског совјета. Сукоби су пролонгирани, а људска права занемаривана. Крај је дошао када је последњи отпор угушен крваво од стране гардијских војника, због чега се ова борба најчешће тумачи као јасна победа царске власти.

3.2. Фебруарска револуција

То свакако не повлачи са собом став да је пружени отпор био бесмислен, нити да не постоји повезаност између тих дешавања и оних после дванаест година. Прва револуција (1905) истакла је рањивости царског режима, увела раднике као важне актере на политичку сцену и штрајк као средство отпора (Tilly, 1993, str. 227). Године 1906. почео је прогон побуњеника и убијено је на хиљаде људи. Нови премијер Столипин укинуо је нову Думу (која је обухватала и радикалније партије) и институционализовао приватну својину. У наредним годинама претежно је одржаван *status quo*, што подразумева континуитет промашаја у вођењу државне политике, тачније дубоких негодовања од стране народа. Масакр над мирним штрајкачима на ленским пољима (златним рудницима) у Сибиру 1912. покренуо је талас отпора који је трајао све до друге револуције (Tilly, 1993, str. 229; Bonnell, 1983, str. 353).

Године 1916. ситуација се погоршала, што је и полиција приметила – рекавши да сада влада заоштреније расположење међу масама (Dukes, 1979, str. 86). Царица Александра је предлагала своме мужу да што пре распусти Думу и пошаље посланике у Сибир, упркос томе што су они начелно подржавали царизам, односно монархију. Иако су се залагали за абдикацију Николаја, ипак принципијелно нису били његови противници, већ су највише били усмерени ка критици раскалашних пријатеља царске породице, попут Распућина. Суштински отпор режиму долазио је од пролетеријата и прогоном ослабљених радикалних политичких партија (мењшевика и бољшевика). Иако се често појам пролетеријата тумачи веома уско – обухватајући практично само запослене у фабрикама¹⁰ – ипак би га требало проширити на целокупни сектор градске производње (пре свега на занатство), јер су сви они учествовали у револуцији (Bonnell, 1983, str. 22).

У Петрограду је у фебруару 1917. изашло око 300.000 радника на штрајк, али сада са већим искуством у односу на претходне године и бољим околностима за

⁹ Совјети су представљали целокупну радничку класу, имали су снажну политичку улогу координације осталих облика радничких удружења и били су најсамосталнији у поређењу са синдикатима и фабричким саветима.

¹⁰ Парадоксално, радници у фабрикама у Петрограду и Москви чинили су свега 20–25% радничке снаге.

револуцију. У првој револуцији 1905. око милион људи било је мобилисано, док је у Првом светском рату тај број био 15 пута већи (Dukes, 1979, str. 86). Овог пута је било потребно приволети војску на своју страну, јер револуционарне банде нису биле довољне. Штрајкови су прерасли у масовне протесте, а умеренији представници у Думи надали су се да ће се нереди на улицама смирити сами од себе. У суботу, 25. фебруара 1917, царска полиција је током ноћи ухапсила наводне организаторе побуне, а потом и убила неколико стотина демонстраната, што је довело до неизбежног судњег дана (Robert, 1984, str. 4; Plamper, 2021, str. 144). У понедељак је маса јурнула на Петропавловску тврђаву и ослободила затворенике широм Петрограда. Николај II је абдицирао тек другог марта (тада је остварена Фебруарска револуција), а новооформљена Привремена влада имала је само ограничени суверенитет (Dukes, 1979, str. 88) – борба за моћ водила се између ње, свјета, локалних дума и земстава (Skocpol, 1979, str. 99). Совјети су формираны широм државе: у сваком граду, а убрзо и у селима. Петроградски радници били су најснажнија покретачка сила револуције, организатори паравојних јединица „Црвена армија“ (Robert, 1984, str. 11). Они су слали бољшевику у Петроградски совјет и дали им контролу над фабричким саветима.¹¹ Привремена влада принца Лавова наставила је да води спољну политику својих претходника – желећи победу у рату и сарадњу са савезницима. Лењин је децидирано истицао да је савезништво са другим силама издаја социјализма, као и да је неопходно да се Русија повуче из рата и усредреди на стварање Интернационале. Први покушај освајања власти од стране бољшевика је пропао, а Лењин је поново отишао у изгнанство (Tilly, 1993, str. 231).

Унутар Привремене владе Керенски се показао као једна од најспособнијих фигура, представљајући умеренију струју социјалиста, док се Корнилов истакао као представник конзервативаца. Генерал Корнилов је тежио стављању тачке на социјалистичку и анархистичку доминацију и обнављању дисциплине унутар војске (Robert, 1984, str. 46; Ferro, 1985, str. 39). Зато је одлучио да сакупи мало својих трупа што је имао на располагању и да покуша да спроведе контрареволуцију. Међутим, покушај се неславно завршио, а Керенски је првог септембра прогласио привремени Директоријум, који је чинило неколико њему блиских људи (Robert, 1984, str. 48).

3.3. Октобарска револуција

Стање у држави је постајало јасније: све више дезертера, пролетерских штрајкова и запленивања сељачких поседа, притисци од стране бивших националних група унутар царства и одсуство чврсте подршке за тренутну власт Керенског (Dukes, 1979, str. 90). Дакле, незадовољство широм земље и даље је било присутно, али Лењин је морао да убеди своје сараднике из Централног бољшевичког комитета да је време за нови преокрет и да имају подршку већине становништва. За то време се број сељачких буна и насилних заплена утростручио у односу на претходне месеце (Ferro, 1985, str. 130). Четвртог октобра прочуло се да Керенски жели да Москва постане главни град и преда Петроград Немцима како би уништили револуционарни утицај,

¹¹ И о фабричким саветима ће убрзо бити више речи.

што је додатно подстакло бољшевице да делају (Robert, 1984, str. 64). Десетог октобра донета је одлука о предузимању конкретних корака, а убрзо је формиран и Војно-револуционарни комитет, на чијем челу се налазио Троцки, при чему је план преврата спроведен тек након што су војници добили налог да затворе опозиционе новине, а Привремена влада подигла мостове и утврдила одбрану Зимске палате. До 25. октобра Црвена армија заузела је све стратешки важне позиције – железницу, банке, телекомуникације и енергетске центре, након чега је Лењин истакао да је социјалистички циљ остварен. Дана 26. октобра освојена је Зимска палата и тиме је преузета коначна контрола (Dukes, 1979, str. 91), а овај догађај познат је као Октобарска револуција.¹²

Прича о сазивању уставотворне скупштине дуго се провлачила кроз јавни простор царства, док су бољшевици на њу гледали као на непотребан, а можда и опасан корак који би угрозио њихову моћ. Када је скупштина сазвана, бољшевици нису добили укупну већину, те је Лењин одлучио да је распусти и покаже како ниједна скупштина не може бити изнад револуционарне социјалистичке идеологије (Dukes, 1979, str. 93). Студије о поменутих изборима показују да тадашња Русија није имала развијену средњу класу, као и да су старе институције изгубиле свој пређашњи ауторитет (Radkey, 1990, str. 20). Црква је од почетка била противна револуцији и залагала се за обнову царског поретка и војног интегритета (Ferro, 1985, str. 63). Социјалистичке партије су у целини однеле највећи број гласова, док је Социјалистичка револуционарна партија (тзв. есери) однела победу јер је уживала подршку сељака. Такође, вршење притиска на гласаче није било својствено само бољшевицима, већ и осталим партијама, што не имплицира да је он свуда постојао нити да је био одлучујућег карактера (Radkey, 1990, str. 46–50).

Рат је наставаљен, контрареволуционари нису престајали да делују, док је нова власт почела са провођењем колективизације земљишта и индустрије (Tilly, 1993, str. 232). Нови свет је израстао са великом надом у превагу правде и једнакости над арбитрарношћу и насиљем које је из Лењинове перспективе било неопходно за постављене циљеве (Smith, 2002, str. 40). Диктатура пролетеријата, праћена гвозденим дисциплином и претварањем грађанства у раднике и службенике, требало је да целокупно друштво претвори у једну фабрику, са једнаким радом и платама (Antonić, 2010, str. 175). „Декретом о радничкој контроли“ (усвојеним 19. новембра 1917) одузета је управа свим власницима предузећа која запошљавају више од пет радника, а осим тога одузимани су куће, аутомобили, намештај и новац свим средњим и крупним капиталистима. Пресељавани су у своје подруме, а њихове домове насељавали су радницима (Antonić, 2010, str. 179). Забрањен је рад Уставнодемократске странке (тзв. кадета), формиран радни логори за све идеолошке противнике и створени револуционарни судови. Држава је надзирала трговину и потрошњу, те су непролетерски слојеви добијали знатно мање хране од других слојева, иако ни радници нису били задовољни услед свеопштег тешког економског стања у којем је била Русија, додатно ослабљена губитком територија. Наравно, наведена радикализација није могла бити спроведена без отпора који је долазио са свих страна – од конзервативаца (подржаних

¹² Постоје различити теоријски приступи када је реч о питању трајања револуција. Постоје и мишљења да се револуција завршава тек када кључне институције новог режима трају дужи временски период, што би значило да је октобар 1917. године био тек почетак.

од стране великих сила које су се противиле револуцији), социјалдемократа и анархиста. И сељаци и радници дизали су буне због глади и немилосрдности бољшевичких јединица, масовно напуштајући редове Црвене армије (Smith, 2002, стр. 90). Све у свему, парадоксалност револуционарних исхода није заобишла ни руско искуство, с обзиром на то да је држава постала још централизованија и репресивнија – иако је Лењин веровао да је то једини начин у датим околностима.

4. АНАЛИЗА КОРЕЛАЦИЈА

Као што је истакнуто у уводу рада, разматрање узрока једног социјалног дешавања толиких размера мора имати своје корене дубље у прошлости, због чега и стоји тврдња да су све три револуције тесно повезане. Схватити октобарска дешавања значи схватити несугласице које су постојале још у веку који претходи револуцији.

4.1. Економско стање и племићко-сељачки односи

Империјална Русија у суштини настаје у време Петра Великог, који уводи велику стајаћу војску и администрацију (Skocpol, 1979, стр. 82). Професионалну војску чинили су племићи који су финансирани убирањем високих пореза, што је обухватало и порез на хлеб од сељака. Средином 19. века Русија је била и даље феудална земља, у којој је само 8–10% становништва живело у градовима. Сељаци су били везани за земљу која је припадала аристократији или држави и коју су, уколико је била плодна, обрађивали за своје господаре или давали део зараде од занатске или индустријске производње (Skocpol, 1979, стр. 83). Након пораза у Кримском рату (1854–1855) уследио је низ реформи који би модернизовао државу, 1861. године: промена судског система, увођење универзалне војне службе, стварање *земљива* и укидање кметства. Упркос противљењу већине племства, сељацима је пренета својина на једном делу земљишта, пре свега да би се превентивно спречиле буне (Skocpol, 1979, стр. 85). Руска аристократија је била поприлично сиромашна спрам својих европских супарника (чак и пре уведених реформи – 3/4 је имало мање од 100 кметова, што није довољно за живот „на високој нози“) и зато се ослањала у великој мери на државну службу и истовремено њој задуживала. С друге стране, свако ко је био вољан да своју каријеру у потпуности посвети раду у државној служби и ко је био образован – могао је, стварајући неку форму нове аристократије независне од земље. Заправо, средином 19. века половина племства није уопште поседовало кметове, а унапређења су долазила кроз послушност царском режиму (Skocpol, 1979, стр. 87). Било да су земљопоседници или службеници, племство је имало слабу независну политичку моћ – зато и нису успели да се одупру реформама. Такав однос моћи се задржао до краја (до Октобарске револуције).

Када је укинута кметство, вишем слоју дато је иницијално овлашћење да распоређује својину над земљом међу сељацима, иако то није подразумевало директну приватну својину. Земљопоседници су једини имали директан увид у структуру и функционисање сеоске економије, јер је током историје њима било препуштено да

брину за прикупљање пореза, те је једино логично решење било да се њима препусти распоређивање. Институционално гледано, такав процес је спровођен под ингеренцијом сеоске комуне на коју је формално преношена својина над земљиштем која је потом давана сељацима под државним надзором (Tilly, 1993, str. 223). Плодна земља је остала најпре у рукама више класе, док је неплодна претежно дата сељацима, који су морали да плаћају велике откупне намете за њу (Skocpol, 1979, str. 89), практично остајући доживотно задужени (Ferro, 1985, str. 113). Поврх тога, основне сировине (попут воде и дрва) такође су морали да купују од својих бивших господара. Једна петина плодног земљишта искључена је из употребе, како би сељаци поново били приморани да обрађују земљу која им није припадала (иако формално више нису били кметови), за шта су свуда били плаћани екстремно мало. Дакле, парадоксално – иако је више од половине земљишта додељено сељацима који су постали слободни, њихово стање се погоршало. Многи су одлазили у градове да обављају сезонске послове, а они који нису опстајали, трагали су за новим животом у градовима – како је и настајао пролетеријат. Сељаци су сањали о томе да поседују земљу без плаћања данка, као и о праведном распоређивању – према величини породице и потребама земљишта (Ferro 1985, str. 115). Никакав проблем није постојао у прихватању става да земља припада Богу или цару, али су сматрали да имају право на уживање плодова свог рада.

Локална представничка тела (земства) заузимале су преваходно аристократе, али су монопол силе и реална политичка контрола остали у потпуности у рукама цара. Држава је кроз опорезивање и бирократски надзор над комунама имала директнију контролу над сељацима, који су након реформи имали заправо више обавеза него раније (Skocpol, 1979, str. 129–132). Пошто су сељаци трагали за земљом, у највећем делу Русије племићи су живели од њеног издавања, а тамо где је земља била додељена – ту су бирократски службеници имали последњу реч. Аристократија више није имала никакве обавезе према бившем кметству у погледу заштите или бриге о основним потребама земље и комуне, али су наставили да уживају предности свог повлашћеног положаја (земљопоседништво и изузетост од плаћања пореза), заједно са државним апаратом који је интензивирао надзор над политиком коју би сеоске комуне требало да саме воде на локалном нивоу. Такође, поменуто обрађивање земље одвијало се ради опстанка (а не трговине), што је било важно за више од половине домаћинства у време Октобарске револуције (Skocpol 1979, str. 132). Стална борба за опстанак услед слабе технологије, великих намета, лоших тржишних услова и повећане популације један је од несумњивих узрока незадовољства, који су настали већ у другој половини 19. века.

Крајем 19. века изгледи за револуцију били су мали зато што је империја била изузетно велика, становништво раштркано, бирократија снажна, градова је било мало, а побуњенички менталитет био је слаб (Tilly, 1993, str. 225). Улагало се у индустријализацију¹³ и извоз, док је пољопривреда трпела (Skocpol, 1979, str. 91). С друге стране, отуђено племство је задржало привилегије, а то је стварало тензије унутар слојева. У градовима су настајали пролетери и буржоазија, којима нису била загарантована никаква права. Све до 1905. Русија је успела да оствари значајан

¹³ Што је омогућено кроз додатна опорезивања и државно задуживање.

индустријски раст, што је концентрисало пролетеријат (који је упркос свему чинио несразмерно мали део становништва) и побуњенички настројене студенте (Skocpol, 1979, str. 92). Упркос томе што је почетком 20. века постало све учесталије дугорочно везивање пролетера за градски живот (што је највише утицало на формирање њиховог идентитета), већина њих потицала је са села и многи су одржавали везе са својим пређашњим заједницама (Bonnell, 1983, str. 43–46). Најчешће је смисао тих веза било пасивно одржавање имања, односно неке форме сигурности у случају да живот у граду не успе – мањина је активно одржавала односе са селом и учествовала у култивисању земље. Ипак, то није неважан податак у контексту структуралне и интересне повезаности становништва, које је један од кључних фактора при разматрању узрока Октобарске револуције.

Огроман прилив страних инвеститора уследио је почетком 20. века, при чему је Русија била друга у свету по количини задужености и имала је само једну трећину прихода по глави становника у односу на Велику Британију или САД. Ратови као спољашња околност стварају одличне услове за унутрашње промене, што несумњиво важи и за Фебруарску и Октобарску револуцију (Skocpol, 1979, str. 96). Мобилисано је 15 милиона људи за три године, без финансијске и инфраструктуралне основе за тако нешто. То је, осим губљења велике количине живота, било неприхватљиво и из економске перспективе – није било људи за рад на фармама, поготово јер је само 10% земљишта било обрађивано модерном технологијом (Ferro, 1985, str. 127). Животни стандард је изузетно опао и царски режим је изгубио кредибилитет, са изузетком најповлашћенијих појединаца који су остали уз цара Николаја до краја.

Дакле, руско племство било је поприлично слабо спрам царског режима – били су економски ограничени и ослањали су се на државну службу која је имала фактичку политичку моћ. Другим речима, руске елите 1917. нису имале никакву предност у односу на државу, већ је цар био носилац моћи који се одупирао променама. Они су само доприносили стварању тензија између друштвених слојева, јер су задржавали одређене привилегије без оправдања, док је државни апарат надзирао и контролисао сеоске комуне и водио главну реч. Тек након слома царске власти, услед буре Првог светског рата, је омогућено предузимање конкретних корака ка револуцији, а племство није успело да јој се одупре. С друге стране, ти који су се активно сучељавали са реформама у годинама пред револуцију (које је тражио пролетеријат заједно са социјалистичким странкама, као и сељаци) били су власници крупног капитала (буржоазија) у градовима. То значи да ситуација са елитама у Русији почетком 20. века није била једнозначна, иако се могу пронаћи одређене индикације у погледу поларизације класа (и у граду и на селу). То ће бити продубљено у следећем потпоглављу, заједно са структуралним елементима. На почетку је наглашено да стање незадовољства услед економских криза и губитка легитимности није само по себи довољан услов за настанак револуционарног стања, већ је неопходно да постоје добро повезане класне структуре које имају приступ средствима за отпор. Ипак, то не искључује значај класних односа (сељачко-племићких) за Октобарску револуцију, с обзиром на њихову супротстављеност и интензитет несугласица, што даље ствара економске последице и свеукупно стање незадовољства.

4.2. Структурални аспекти и значај пролетеријата – закључна разматрања

На ред долази допуна сложеног мозаика узрока револуционарног стања указивањем на важност класне свести и организациону повезаност пролетерских удружења, као и сеоских комуна. Скочпол је свесна улоге коју пролетаријат преузима након слома старог режима, али му не придаје велики значај поводом стварања револуционарног стања. То је последица компаративно-емпиријског метода који користи, јер, да би дошла до валидних закључака, она мора да пође од претпоставке да објекти које проучава (три велике револуције) имају исте каузалне законе – што је спорно. Занемаривање улоге пролетаријата у стварању услова за Октобарску револуцију последица је тога што таква класа није постојала у Француској или Кини (Sewell, 1996, str. 258; Mahoney, 1999, str. 1160).

У Русији је постојало пуно фабрика с преко хиљаду запослених, који су најчешће били подељени у мале радне групе (превасходно у металургији), што је у малим занатским радњама природно стање (Bonnell, 1983, str. 63). То је стварало снажне везе међу радницима, који су се временом зближавали¹⁴, при чему су неки и живели тамо где су радили. Није било ретко обавезно задржавање радника на послу (више од 10 сати), без могућности напуштања радног места током обедовања, што је продубљивало класну поделу – нису били интегрисани у градски живот и живели су груписано (Bonnell, 1983, str. 68). Иако се не смеју пренебрегнути партикуларности и разлике између занатских радњи и фабрика, ипак су услови рада и околности били прилично слични – слободно време, одлазак са радног места, укљученост у културни живот и слично (Bonnell, 1983, str. 72). Након 1905. стварање совјета, синдиката¹⁵ и фабричких савета фундаментално је утицало на учвршћивање пролетерског идентитета (Bonnell, 1983, str. 124). Одзиви на окупљања унутар синдиката били су велики – кројачи, обућари, пекари, радници у фабрикама за слаткише, чајеве, цигарете итд. – сви су имали осећај припадности. Совјете су чинили чланови фабричких савета и синдиката, заједно са новоизабраним делегатима (Bonnell, 1983, str. 173). Извршни одбор Петроградског совјета обухватао је и девет представника политичких партија, што је важан податак при процени улоге опозиционих лидера у револуцији. Ширење класне свести, подстицање и организација штрајкова (Генерални штрајкачки комитет у Москви) свакако су обликовали дешавања од 1905. до 1917. године. Министар унутрашњих послова је то препознао, рекавши да су синдикати опасна база за револуцију (Bonnell, 1983, str. 376).

Свакако је јасно да је један од узрока сељачких буна из Октобарске револуције (па и револуције из 1905) било незадовољство економским стањем и класном потлачењем, што се испојило нападима на племићка имања. Она су спровођена најчешће у виду заједничке акције целе сеоске комуне, што је омогућило стварање солидарности,

¹⁴ Често су заједно пили алкохол на радном месту.

¹⁵ Лењин се противио синдикатима, пошто их је сматрао буржоаским (демократским) инструментом који одвлачи од револуције, док су остали бољшевици инсистирали на томе да морају штитити интересе радника (Bonnell, 1983, str. 157). Остале странке су их свакако више подржавале.

још од првог таласа 1905. године. Истраживања показују и да је насиље било најизраженије управо у регионима где је експлоатација сељака била највећа – заузимана су велика имања¹⁶ и убијани племићи (Skocpol, 1979, str. 136). Постојање сеоских општина показало се као битан елемент при организовању отпора и подели одговорности, односно решавању практичних економских проблема. И не само то, биле су основ и за идеолошке промене које су уследиле – комуне су биле погодне за заједничку својину и испољавале су тежњу ка егалитарности, за разлику од француских села (Skocpol, 1979, str. 139). Осим тога, кључна разлика између револуције из 1905. и 1917. јесте у војсци, која се током светског рата дезинтегрисала, за разлику од ситуације која је била 12 година раније – када је могла да реагује на унутрашња потресања.

Даље, када је реч о структуралним чиниоцима у градовима, најстарија радничка удружења у Русији јесу занатске асоцијације и удружења узајамне помоћи, која настају још почетком 19. века (иако су и тада била под државним надзором). Основна функција удружења узајамне помоћи била је да се обезбеди материјално покриће онима којима је то потребно услед болести, повреде или смрти чланова породице (Bonnell, 1983, str. 79). Учешће у таквим организацијама је такође допринело солидарности и координацији, иако се оне нису бавиле питањима услова при раду, нити су радници били бирани на административне позиције унутар удружења. Упркос томе што њима нису били обухваћени сви радници, ипак су штитили њихове интересе (Bonnell, 1983, str. 80). Осим тога, 1901. у Москви је започет Зубатовљев експеримент, као реакција на радничке немире, у оквиру којег је замишљена сарадња државе с радницима кроз формирање пролетерских удружења надзираних од стране власти. Те организације су први пут масовно обухватиле радничку класу, фокусирали се на питања радних услова и биле основ за каснији развитак синдиката (Bonnell, 1983, str. 81). Зубатов је веровао да би медијаторска улога државе служила смиривању тензија унутар класа и, у крајњој линији, подстакла раднике да подрже ауторитарни режим, али је пројекат трајао само годину дана. Упркос томе, организације у оквиру тог експеримента имале су структуралну основу која је скоро у потпуности преузета за синдикате.

Бољшевици су почели дубље да се интересују за рад обновљених синдиката након Ленског масакра из 1912, иако су све време сматрали да је револуција једино стварно решење. Већ наредне године сустигли су мењшевике у контроли синдиката (најпре петроградских металуршких и штампарских) зато што су радници осетили потребу за радикализацијом штрајкова услед недовољне заштите њихових интереса од стране дотадашњих представника унутар синдиката (Bonnell, 1983, str. 393). Под бољшевичким вођством, радничке организације су, поред својих легалних активности, почеле да се баве илегалним, револуционарним циљевима (Bonnell, 1983, str. 405). Партијска окупљања су се одвијала под велом синдикалних, а атмосфера се загревала. То је додуше стварало проблематичну ситуацију у којој је било потребно тактички и контролисано спроводити снажан отпор власницима фабрика и царском режиму (пре пада), док је радикализација истовремено водила необузданим и масовним акцијама. Зато су синдикати наилазили на државно противљење, које се неретко завршавало већ поменутиим гашењем организација (Bonnell, 1983, str. 407).

¹⁶ Чак и независним богатим сељацима, који су се одвојили од комуне, одузимали су земљу.

Класни сукоби у градовима ослањали су се на односе између индустријалаца (власника фабрика) и запослених. Удружења послодаваца у Москви и Петрограду била су снажна, а 1912. донели су одлуку да уопште не признају постојање синдиката и могућност преговарања (Bonnell, 1983, str. 382). Металуршки синдикат у Москви, примера ради, био је затворен 1907. од стране полиције, а тек 1913. званично признат. Исте године избили су масовни штрајкови унутар металуршке индустрије, а штрајкачи су тражили од синдиката да их представљају у преговорима с послодавцима. Међутим, такав потез је довео до поновног гашења организације од стране полиције, услед страха државе од револуционарних деловања (Bonnell, 1983, str. 388). Стање у фабрикама пре 1917. није било добро – тешки услови и насиље на послу били су начин да се сломи отпор радника. Неколико година пре револуције од 325 убиства у фабрикама, 257 је било спроведено од стране државних службеника над радницима (Ferro, 1985, str. 141). Плате су биле недовољне за преживљавање, а услови рада нехумани.

Када је збачен цар, радници су осетили слободу да захтевају промене услова без страха од затвора, те су неспутано тражили осмочасовно радно време, престанак насиља на послу, мало веће плате, социјално осигурање и социјалну помоћ породици у случају смрти на раду¹⁷ (Ferro, 1985, str. 144). У тешком економском стању у којем се Русија налазила, као и генерално слабој позицији на тржишту, послодавци нису имали намеру да изађу у сусрет таквим жељама. Услед великих притисака кроз штрајкове (који су смањивали зараду фабрика услед нерада), послодавци су морали да намире макар неки од наведених аспеката услова рада, иако то није имало пуно значаја услед наглог пораста цена. У једном тренутку су совјети успели да издејствују и самоуправљање, иако је тај подухват убрзо пропао. Радници су све више времена проводили у фабрикама – гласајући за резолуције, бирајући представнике за совјете и фабричке комитете и бавећи се синдикалним активностима (Ferro, 1985, str. 145). Послодавци су били иритирани дужношћу правдања својих мера и наредби, поготово када нису успевали да поткрепе одбијање повећања плата уз истовремени раст профита фабрика, а услед прекида преговора избијали су штрајкови. Власт није утицала на повећање плата, а индустријалци су масовно отпуштали раднике током маја 1917, што је резултирало насилним реакцијама (Ferro, 1985, str. 146).

Стање се погоршавало, све више људи је добијало отказе, а Привремена влада није предузела никакве кораке у корист остварења социјалистичког циља – остављено је совјетима да се договарају о условима рада са послодавцима у сваком граду понаособ, тачније никаква универзална радна права нису уведена (Ferro, 1985, str. 148). Ови подаци илуструју непрестано надметање буржоаских и пролетерских интереса, као и значај радничких организација (совјета и синдиката) у тој борби – која је крунисана Октобарском револуцијом. Дакле, фебруарске промене (настанак републике и смена старог режима) нису биле довољне. Дубљи аспекти који се тичу односа моћи у једном друштву и даље су били неповољни по већину становника, при чему 20. јула влада инкриминише свако незаконито одузимање земље (Ferro, 1985, str. 60). Умерена политика социјалиста није одобравала насилне подухвате сељака којима

¹⁷ Исте захтеве имали су и током 1905. када је борба за сталне радничке комитете унутар фабрика била централно питање (Bonnell, 1983, str. 109).

није било стало до владавине права, односно који нису имали никаквог поверења у право као такво. Приватна својина сељацима генерално није била у фокусу, поготово док су могли без великих оптерећења да опстану, што је захтевало да имају праведну расподелу земљишта и да не плаћају намете без разлога. Они нису могли да чекају одлуке будуће скупштине – питање земље је било приоритетно и хитно, због чега се односи у друштву нису примирили (Ferro, 1985, str. 120). Уосталом, глад и последице рата нису престајали, тачније нестабилност није превазиђена. Веома мали број вагона и локомотива је био функционалан, те је транспорт сировина и горива текао успорено (Ferro, 1985, str. 160; Skocpol, 1979, str. 208–209). Хлеба и угља је мањкало све више, као и меса, јаја и шећера – редови за дистрибуцију хране почињали су да се формирају и по 12 сати пре отварања радњи. Лењин је децидирано указивао на неопходност државне рационализације продукције и рада, окривљујући банкарне и капиталисте за пропаст Русије (Ferro, 1985, str. 165). Привремена влада свакако није била довољно снажна да заустави радикализацију и нападе на привилеговане групе, поготово услед распадања државне администрације и полиције (Skocpol, 1979, str. 209).

Бољшевичке новине извештавале су и објашњавале радницима како да се организују, региструју синдикат, стекну дозволу за јавни састанак и добију осигурање, истовремено агитујући за насилно рушење аутократије и доприносећи учвршћивању идентитета (Bonnell, 1983, str. 411). Њихова популарност је све више расла, а сходно томе и подстицаји за револуцију. Дистрибуција новина одвијала се и кроз синдикалне мреже, што изнова упућује на снажну повезаност (Bonnell, 1983, str. 415). Осим тога, многи бољшевици су уједно били и агенти тајне полиције који су се налазили на битним позицијама у оквиру радничких организација, што је у крајњем исходу позитивно утицало на њихову моћ. Однос власти према радничким удружењима био је амбивалентан – с једне стране дозвољавали су колективно организовање, а с друге стране су их репресивно спутавали када год је реч о конкретном напретку пролетерске позиције (Bonnell, 1983, str. 435). Такво стање је било погодно за радикализацију покрета, пошто су имали структуралне услове, све јачу класну свест, а неостварене интересе. Бољшевици су то препознали и показали се као веома прилагодљиви и способни у искоришћавању околности, поготово кроз изградњу „народског“ идентитета. Не може се рећи да су бољшевици директни узрок радикализације радника (са крајњом тенденцијом ка револуцији), али се може тврдити да су дали тактички и идеолошки израз осећањима и потребама које су се јавиле унутар пролетерске класе (Bonnell, 1983, str. 437). Услед анархичног стања руског друштва након свргавања царског режима, било је јасно да власт може да преузме само онај кога народ легитимише. У том погледу су сељаци били релативно незаинтересовани за градска дешавања, интересовало их је само то да их нико више не омета у самоуправљању заузетом земљом (Skocpol, 1979, str. 211).

Из свега наведеног очигледни су утицај и значај свих облика радничког удруживања у борби за боље услове живота, што је резултирало револуцијом и у граду. Њихове организационе способности, чврсте међусобне везе, класна свест и фактички допринос штрајкачким отпорима веома су важни. Са истакнутом допуном поводом улоге пролетеријата током деценије која је претходила Октобарској револуцији, можемо се окренути закључцима.

„Пре него што би могле да се остваре социјалне револуције, било је неопходно прво да се уруше стабилност и моћ државе. Када се то догодило [...] није било због намерних активности са тим циљем, нити од стране револуционара нити од стране моћних група унутар старог режима. Пре ће бити да је револуционарна политичка криза [...] настала због тога што су империјалне државе биле заробљене у притиску са свих страна – интензивно војно надметање или инвазија споља и ограничења наметнута изнутра, од стране постојећих аграрних структура или политичких организација“ (Skocpol, 1979, str. 285).

Дакле, сумирани узроци јесу: 1) постојање спољашњег притиска од стране развијенијих држава – што доводи до слома државне организације, као и 2) сељачке буне спроведене кроз аграрне социополитичке структуре (Skocpol, 1979, str. 154). Томе додајемо оснажену класну свест пролетеријата, који користи дугогодишње искуство колективног организовања и успешно спроводи насилно преузимање контроле над државом, вођен спретним бољшевичким лидерима. Истакнути узроци могу се даље разложити: први узрок обухвата међународни притисак, аграрну заосталост и неаутономну државу која спречава носиоце власти да уведу модернизацију (због слабе међународне и економске позиције), док други подразумева сељачку аутономију и солидарност, као и рањивост земљопоседника (што омогућава класну трансформацију на селу) (Mahoney, 1999, str. 1161). Као што је речено, томе треба додати и фактор добро организованог и класно освешћеног пролетеријата, који засебно делује у градовима.

Све у свему, узроци Октобарске револуције имају своје корене још у стању из друге половине 19. века у Русији. Комбинација унутрашњих и спољашњих фактора довела је до испуњења свих теоријских очекивања за револуцију. Пре свега – ратови: почевши од Кримског рата, преко Турског, до Јапанског и на крају Првог светског рата. Стање финансијских и културних ресурса за остварење циљева које држава себи поставља, односно које популарне групе и елите очекују да буду остварени, најугроженије је када земља западне у ратну кризу. И праведност и ефикасност режима нестају када се неоправдано губе људски животи услед ратних пораза (који су пратили Русију скоро у свим наведеним случајевима) и мобилизације. То доводи до разочарања из перспективе националног поноса и до изузетно отежаних услова живота. Глад, пораст цена и незапосленост придодују се већ тешком начину живота руског сељака и радника, уз повећање пореских намета. Лоши услови рада у фабрикама (предуго радно време и премале плате) и потлачени сељаци који се махом боре за преживљавање доводе до константне потребе за реформама, које су деценијама изостајале.

Распарчаност војске и државне службе услед великих изазова током Првог светског рата несумњиво је отворила пут револуцији, која се лако распламсала услед постојања већ разгранате мреже сеоских комуна и совјетских удружења. Упућеност на сарадњу током претходних година створила је довољно чврсте везе унутар класа, њихов начин живота их је солидарисао и стварао свест о заједничком делању. Економско стање у држави било је лоше (чак и независно од ратова): пуно задуживања, слаба развијеност тржишта, заостала технологија и спора модернизација. Племићи су и економски и политички били зависнији и слабији него у другим земљама, те нису могли да буду довољна брана бунама и штрајковима у одсуству царске руке. Чини се да је њихова улога била мања него у другим револуцијама, док су власници фабрика и

већег капитала у градовима пружали отпор совјетима и синдикатима кроз сопствена удружења. Образложено је да су опозиционе странке у градовима (најпре бољшевици и мењшевици), које су биле повезане са радничким структурама (совјетима, фабричким саветима и синдикатима), учествовале у организацији и координацији штрајкова и протеста, а на крају и преузеле власт. У том погледу може се рећи да су елите биле релативно поларизоване: на једној страни били су ослабљено племство које зависи од државне службе и индустријалци који гледају свој економски интерес и спутавају реформе радног права, док су подржаваоци револуције (или реформи у периоду пре револуције) били социјалистичке странке и пролетери, чији се глас чуо кроз сва радничка удружења и савете. Другим речима, био је испуњен услов повезаности опозиционих лидера са протестима, као и масовне мобилизације сељака и радника. То не би било изводљиво да сеоске општине нису биле снажно структурално повезане у претходних 50 година, са уједињеним интересима, колективном својином и распрострањеном мрежом комуникације. Исто важи и за радничка удружења, која су уједињавала најугроженији друштвени слој у градовима, имала неопходне материјалне ресурсе за пружање отпора, координациону мрежу и сналажљиве лидере.

Сви истакнути фактори могу се видети као делови једног целовитог мозаика. Тешко је рећи који од њих је пресудан или који треба видети као услов без којег се револуција не би догодила – сви су допринели заједничком исходу. Никаква организациона основа и класна кохерентност не би довеле до револуционарног стања, да је царски режим имао онолико физичке силе на располагању колико је имао 1905. године. С друге стране, онакво социјално стање и ослабљена државна власт опстали би да сељаци и радници нису били толико приморани тешким околностима на промену свог положаја, а притом имали неопходне структуралне услове за то.

Sava D. Vojnović¹
University of Belgrade, Faculty of Law
Theory, Sociology and Philosophy of Law Department
Belgrade (Serbia)

OVERVIEW OF THE CAUSES OF THE OCTOBER REVOLUTION THROUGH THE SUPPLEMENTED ANALYSIS OF THEDA SKOCPOL

(Translation *In Extenso*)

Abstract: Starting from the global importance of the October Revolution as a historical event, as well as the complexity of social relations in such circumstances, the objective of this paper is to look as thoroughly as possible into the correlations between the Revolution itself and social circumstances that preceded it. The paper interprets historical data and examines the main arguments within theories of revolutions. The focus is on structural factors and the analysis presented by Theda Skocpol, with an additional emphasis on the role of the proletariat. The basic thesis is that one of the key conditions is the existence of branched networking of the peasant communes and workers' associations, with sufficiently strong connections within the classes. That is, discontent with the economic situation and the weakening of the central government would not in themselves lead to revolutionary events, just as joint activities of the proletariat and the leaders of opposition parties should not be neglected.

Keywords: revolution, causes, structural factors, class consciousness, discontent, Theda Skocpol

1. INTRODUCTION

The October Revolution turned out to be an extremely important event in the world's history, and it was particularly interesting if observed from the perspective of Marxist predictions that did not entail in any way a socialist revolution in a society of peasants. This is why it is a challenging undertaking to review all circumstances that resulted in such a turn since it may be reasonably stated that there is a strong connection between the Revolution of 1917 and that of 1905. Although there is a wide variety of different approaches to the concept of revolution, certain common denominators may be drawn for a multitude of various events throughout history, which we could characterise as being revolutionary: an effort to transform

¹ sava.vojnovich@ius.bg.ac.rs.

the established political order, accompanied by mass mobilisation and non-institutionalised actions that undermine existing authorities. These include a wide variety of events - which range from non-violent ones, political and social events, whereas they at the same time exclude civil wars or coups, whose aim is not to exact a change in institutions. The changes that occurred in Russia in 1905 and in 1917 can undoubtedly go under the term “revolutionary”. Overall, a revolution as a social occurrence includes a multitude of factors that are not always easy to be reviewed entirely. Nonetheless, it is worth trying to get a deeper insight into causality of such occurrences because it can help to understand the very occurrence and change the attitude towards them in the future. This paper’s starting point is a conceptual analysis of the revolution and theoretical observations of the causes of revolutions in general. The paper will then present a short historical overview of three Russian revolutions, and it will finally deal with empirical data, the general purpose of these being a quest for the causes of ultimate turning points in 1917, as well as to emphasise relevant correlations.

2. TERMINOLOGICAL AND THEORETICAL FRAMEWORK

2.1. The concept of causality

Before we even start looking into considerations of concrete causes of the October Revolution, first it is important to specify the theoretical framework based on which the analysis is conducted and also to mention the difficulties underlying the concept of causality. The latter is particularly significant, bearing in mind the impossibility of having absolutely reliable insights. This is especially noticeable in the world of humans, i.e., the world of social events - we can first and foremost mention correlations, with immediate and necessary causes apparently being not as important. If one were to take as the starting point only one specific occurrence that always leads to a specific consequence and if without it there were no consequence in the first place - then the objective of this research would be too ambitious. This is why, for these purposes, it appears more useful to understand the concept of causality as a potential set of factors affecting in a certain manner certain occurrence (prompting and creating a revolutionary situation), which we do not have to observe as a *conditio sine qua non*, or to see it as a necessary and universal factor but instead we should always observe it in a context.

2.2. Causes of a revolution in general

There is a multitude of various theories on revolutions, which will not be looked into in detail in this paper. Instead, they will be mentioned in an indirect and summarised manner, whereas the general direction of the analysis within one concept will be presented at the end of this section.

2.2.1. *External factors - international system*

Relations with other states and their interests are some of the most important elements that affect the emergence of a revolutionary situation. The fundamental and the most obvious

thesis is that wars and economic crises make the amplest room for revolutionary actions.² A class structure of society, as well as the flows of revolutions themselves, are affected by international relations (Skocpol, 1979, p. 23). It is only in the states that were in an unenviable international position that modern revolutions occurred. Additionally, ideological movements - antimonarchist, liberal, anticolonial, communist, etc. - are an important factor in prompting change (Goldstone, 2001, p. 145). The first group includes the revolutions in America (1776), Holland (1787), and France (1789), whereas the revolution of 1848 belongs to the second group of revolutions, while the revolutions that took place after the 1950s were mainly influenced by communist ideas (East Europe, China, Cuba, Vietnam, etc.). It is important to keep in mind that replicating external factors to internal circumstances is not mainly the result of popular wishes but is encouraged by foreign statesmen who are interested in such outcomes (Skocpol, 1979, p. 24).

Direct wishes or political intervention are not negligible either, although they do not always have a predesigned outcome. The Soviet Union did encourage Marxist revolutions, just as the U.S. successfully assisted the 1953 revolution in Iran, but they sometimes radicalised (deteriorated) the exact situation the occurrence of which they wanted to prevent - Cuba, Vietnam, Nicaragua (Goldstone, 2001, p. 145). One should tread carefully when considering external interventions, because once masses are put in motion - they can easily become resistant to external pressures, although it is possible that such masses may be instrumental in forging peace once conflicting parties are in a stalemate. On the other hand, an absence of intervention or withdrawal from a conflict (e.g., the U.S. preoccupation with WWI) can be a beneficial circumstance for the emergence of a revolutionary situation (as was the case in Mexico, as a result of the U.S. not being present there) (Goldstone, 2001, p. 145).

There are insights that indicate the importance of international trade networks for revolutions - states that do not hold a strong position in international trade stand more chance of rebellion taking place in them (Goldstone, 2001, p. 146). Foreign currency crises and relations with the International Monetary Fund can also be a contributing factor.

2.2.2. *Internal factors*

Despite the importance of external elements, internal determinants outweigh in the context of revolutions (Goldstone, 2001, p. 146). These include relations between the authorities, elites³ and various classes and groups (peasants, workers, and ethnic minorities). The Marxist-inclining theoreticians of revolution specifically insist on relations between classes being fundamental (Skocpol, 1979, p. 7). One group is oppressed by the other, dominant group, which leads to the establishment of class awareness and a need for substantial change, which results in the creation of new production techniques, ideology, and domination of a new (revolutionary) class.

On the other hand, the states that enjoy elites' support and are not financially unstable, are almost entirely resistant to insurgencies. Skocpol notes two internal factors that

² This matter will be dealt with later in this paper.

³ A disputable issue here could be what exactly is meant by the term elites because every culture and historical period have their peculiarities, i.e., depending on the context, we can talk about various influential groups.

make a state vulnerable to revolution: autonomous elites that interfere with the state's plans and the peasantry, who are capable of putting up resistance to the landlords (Goldstone, 2001, p. 146). Autonomous actions by the elites and their power are also subject to external circumstances that diminish the strength of state apparatus (primarily wars), which undermines the univocal conclusions drawn by Skocpol.⁴ The focus is not only on the elites-state conflict, but also:

“(a) whether states have the financial and cultural resources to carry out the tasks they set for themselves and are expected to carry out by elites and popular groups, (b) whether elites are largely united or deeply divided or polarized, and (c) whether opposition elites link up with protest by popular groups”. (Goldstone, 2001, p. 147)

Objectives of the state may differ depending on the context and they vary subject to the need to maintain traditions, then the accomplishment of democratic principles or authoritarian stability, through to more universal tasks such as economic or national stability (resolution of ethnic conflicts, good positioning in the world order, reputation of the nation, etc.). It has already been mentioned that financial crises in the majority of cases arise from wars. Furthermore, overambitious investments or corruption may lead to similar outcomes (Goldstone, 2001, p. 147). Financial support provided by elites is important especially if a state is experiencing a crisis, and when the state threatens the socially established values within a certain cultural framework (religion, tradition, nation) - then it undermines its own stability most. Additionally, if it dishes out positions and privileges in order to earn loyalty of certain people, it risks discontent of those who were left out in the process. In this aspect, certain theoreticians point out the concept of “relative deprivation” as key to understanding revolutions (Skocpol, 1979, p. 9). This entails the emergence of indignation in situations when a gap arises between the values and opportunities which people perceive as belonging to them and what they actually get. Such an approach was criticised by those who favour the “political conflict” approach, according to which no political aggression is possible without structural enablement and access to resources (Skocpol, 1979, p. 10). Actually, according to this theory - indignation is not a major element at all, since revolutions occur as a natural course of struggle for power and sovereignty.

The first issue (whether the state has financial and cultural resources) may be reduced to the question of effectiveness and fairness of the social order, whereby the absence of any of the two in most cases does not jeopardise existence - it is only the absence of both (Goldstone, 2001, p. 149). Defeat in a war contributes to both aspects being threatened since lives and resources are lost, loss of national pride is brought about and organisation of the state collapses. Besides this, if there is an increase in birth rates that is not followed by suitable economic growth – an unwanted discrepancy occurs. There is an increase in the unemployment rate, inflation rate and prices, while, on the other hand, salaries decrease. In order to compensate this, states often increase tax rates, thereby at the same time undermining effectiveness or fairness, especially when living conditions are poor. When the prices of land rise, landlords will benefit disproportionately more and thus the inequality gap between social classes widens (Goldstone, 2001, p. 149). People were prompted to

⁴ This matter will also be dealt with in more detail below.

revolution due to a need for change that would make them happy. The discourse of “public happiness” and “public freedom”, that cannot go one without another, underlined the revolutions in America and France (Arendt, 1965, p. 119). Similarly, Rousseau believed that legitimacy of one authority may be assessed based on the criterion of the people’s happiness. It is invariably individual (personal) but it does entail the precondition of peace being provided, as well as a certain level of economic egalitarianism by the state, with freedom being provided at the same time. This relies on the theories of revolution that focus on an effort to transform fundamental value directions in a society, once the social system is in a state of value crisis and discrepancy (Skocpol, 1979, p. 12).

Still, the division of elites as such is not sufficient; it is necessary for a true polarisation to exist - there should be as few as possible coherent and starkly opposed groups, as is the case with the need for mass mobilisation, otherwise revolutions will not take place but a coup or reform (Goldstone, 2001, p. 150).

A traditional form of mobilisation is mainly carried out through already existing organisations (communities) at a local level, to which individuals have belonged for extended periods of time, such as village communities or craftsmen’s associations. Such informal mobilisation takes places through some loose networks of people (friendly relations, co-workers, neighbourhood) and basically, they become an efficient instrument for revolutions only once they connect with elites, who coordinate and unite them (Goldstone, 2001, p. 151). It is also possible for elites to establish official insurgent organisations, as was the case with the Chinese Communist Party, or communist guerrilla organisations in Latin America.

2.3 Conceptual focus of the analysis

As we can see, every theory focuses on different factors, but the starting point of this paper will be the concept of revolution as presented by Skocpol, in order for us to have a clear direction of research subject.

First of all, political revolutions do not necessarily entail social transformation and class struggle as well, whereas social revolutions mainly arise from a simultaneous activity of both these elements (Skocpol, 1979, p. 4). They mean rapid and basic transformation of the state and class structures, with an integral part of such a concept being that they are about successful (actual) transformation (outcomes).⁵ The focus should be on structural aspects, collapse of the state apparatus and establishing new regimes (Skocpol, 1979, p. 5, 12). Therefore, this relies heavily on the Marxist approach, with an addition of the necessary shifting of attention to this when one social class is able to exact change and to resist existing encumbrances, which means that the factor of discontent cannot be enough as a condition for revolution. This shifts the focus to the organisational capacities and resources that are at revolutionary groups’ disposal (Skocpol, 1979, p. 14). For the Russian context, as well as for the French and Chinese ones, of particular importance is the relationship between

⁵ A revolutionary situation means the existence of two contenders or a group of contenders for sovereignty, these contenders arguing their own legitimacy and possessing substantial means of coercion (Goodwin, 2001, 12).

the nobility and the peasantry, although Skocpol does not sufficiently emphasise the role of the proletariat and leaders of political parties in the events of 1917. On the other hand, every theory of revolution entails that the wish to make a twist is always necessary, although it does not have to be shaped from the very outset. One should tread carefully with those theories that excessively insist on the voluntaristic aspect because no matter how much effort is invested by one social class or a number of classes - their isolated undertakings can never be an independent cause of revolution, nor can they necessarily create control of a revolutionary situation (Skocpol, 1979, p. 18). Apart from this, it is never possible to completely abstract individuals' interests from the interests of groups they belong to, i.e., in reality there is always a multitude of intertwined and infrequently contradictory aspirations within groups, even among individuals. This research into the cause of revolutions appears to be especially demanding, and that is why it is important to try to take a position that will be as objective as possible (voluntaristic to the lowest possible degree) and to observe events from a structural viewpoint.

3. A HISTORICAL OVERVIEW OF THE THREE REVOLUTIONS

3.1. Revolution of 1905

The Russian revolutions may be seen as an “Unholy Trinity” (Dukes, 1979, p. 76), starting from 1905, continuing with February 1917, ending in October the same year. It was in late 19th century that the rule of Tsar Nikolas II Romanov encountered certain difficulties.⁶ In 1901, the Minister of the Interior decided to resolve all ethnic, peasants and worker issues with the use of weapons, so he quashed in blood the workers' and peasants' upheavals and ignored demands regarding a reform of *zemstvo* (body of rural self-government)⁷ or the introduction of an eight-hour working day. The war with Japan started in 1904, which additionally increased popular discontent due to combat losses, whereas the opposition (both socialists and liberals) joined in around the idea of ousting authoritarianism (Dukes, 1979, p. 77). Their immanent objective was to introduce the universal right of vote and to establish an assembly of representatives, specifically to introduce a new liberal constitutional monarchy (Skocpol, 1979, p. 95). Meanwhile, in Brussels, where the Congress of the Russian Social Democratic Labour Party was held in 1903, a split took place within the Party itself, between the Bolsheviks (literally meaning “majority”) and the Mensheviks (“minority”), although in factual terms the Bolsheviks were a radical minority (Robert, 1984, p. 18).

In January 1905, a procession of workers lead by Father Gapon was on its way to present a petition to the Tsar and on this “Bloody Sunday” shots were fired at the procession, which triggered a chain of revolutionary events, i.e., it prompted a number of strikes and demonstrations throughout the country (Bonnell, 1983, p. 106). They demanded that permanent workers' committees be established in factories and also requested participation

⁶ This topic will be dealt with in more detail in the following section.

⁷ The institution of local self-government was first introduced with the reform of 1861 (following defeat in the Crimean War), when serfdom in Russia was for the first time formally abolished.

of representatives of the working class in the passing of law on insurance of the workers (Bonnell, 1983, p. 92). It was only one month later that the Tsar had to agree to some of the workers' demands - he expressed his willingness to consult popular representatives when laws were passed and also to establish the Council of Ministers whose role would be to hear suggestions for the improvement of general conditions in the state (Dukes, 1979, p. 79). Promises were made that new labour legislation would be passed, in which representatives of the working classes would take part (Bonnell, 1983, p. 110). However, no concrete steps in this respect were ever taken (other than the forming of factory committees). Instead, dissipation only became deeper - the war brought about more defeats, the Tsar refused to meet with peasants and workers, while, on the other hand, their demonstrations became more intense. In August, the issue of the procedure for electing Deputies was again raised, while the universities were again given the freedom of speech, although no substantial or concrete change occurred. The first Soviet was established in Petrograd, which made Tsar Nicholas come to his senses, although it did not imply that he was truly prepared to make any compromises. He knew that with the situation the state and the army were in, he could not introduce dictatorship immediately, so in October he presented a manifesto in which he proclaimed the fundamental civil freedom and created a legislative body (the Duma) (Dukes 1979, p. 80). Nevertheless, this by no means implied the introduction of parliamentary democracy - violent treatment of rural areas was only strengthened and thus the leaders of the All-Russian Peasant Union and the Petrograd Soviet were arrested. Conflicts dragged on, while civil freedoms were neglected. This came to an end when what was left of resistance was brutally crushed by the imperial guards, which is the reason why this fight is mainly interpreted as a clear victory of the imperial authority.

3.2. February Revolution

This certainly does not imply the view that resistance they put up was in vain, nor does it mean that there is no connection between these events and the ones ensuing twelve years later. The first revolution (1905) brought to surface the vulnerabilities of the imperial regime and workers entered the political scene as major players, with strikes having for the first time been used as a means of resistance (Tilly, 1993, p. 227). The persecution of insurgents started in 1906 when thousands of people were killed. Stolypin, the new Prime Minister, dismissed the new Duma (in which Deputies were also members of more radical parties) and made private ownership (for peasants/farmers) formal. In the years that followed, a *status quo* was mainly in place, which meant a continuity of misguided decisions relative to the governance of the state, as well as profound dissatisfaction of the people. In 1912, a massacre of peaceful protesters, goldfield workers along the Lena River in Siberia set in motion a wave of resistance that persisted all through the Revolution (Tilly, 1993, p. 229; Bonnell, 1983, p. 353).

The situation deteriorated in 1916, of which the police took note - and said that the general mood of masses was harsher (Dukes, 1979, p. 86). Tsarina Alexandra suggested to her husband that he should forthwith dissolve the Duma and send the Deputies to Siberia, despite the fact that they generally supported tsarism, i.e., the monarchy. Although they advocated the abdication of Tsar Nicholas, overall, they were not his opponents. Instead,

they mainly focused on criticism of debauchery of the imperial family's friends, such as Rasputin. Essentially, resistance to the regime came only from the proletariat and persecutions of the weakened radical political parties (the Mensheviks and the Bolsheviks). Although the interpretation of the term proletariat is often very narrow - basically limiting it just to factory workers⁸ - it should nonetheless be expanded to the entire corps of workers in the manufacturing industry in cities (primarily craftsmen), because all of them took part in the Revolution (Bonnell, 1983, p. 22).

In February 1917, approximately 300,000 workers went on a strike and took to the streets of Petrograd, but this time with the experiences of previous years in mind, and better circumstances for revolution. In the first Revolution of 1905, around one million people were conscripted, whereas in WWI, fifteen times as many (Dukes, 1979, p. 86). This time, it was necessary to win the army over to the revolutionaries' side, because revolutionary groups were not sufficient. Strikes turned into mass demonstrations while a group of more moderate Deputies in the Duma hoped that riots in the streets would die away spontaneously. On Saturday, on the night of 25th February 1917, the tsarist police arrested alleged masterminds of the insurgency and then killed several hundred protesters, which led to inevitable doomsday (Robert, 1984, p. 4; Plamper, 2021, p. 144). On Monday, masses charged to the Peter and Paul Fortress and freed prisoners all over Petrograd. Nicholas II did not abdicate until 2nd March (when the objective of the February Revolution was accomplished), with the newly formed Provisional Government having just limited sovereignty (Dukes, 1979, p. 88 - it was marked by power games between the Provisional Government, Soviets, local Dumas and *zemstvos* - local self-administration (Skocpol, 1979, p. 99). The Soviets were established throughout the country: in every city, town, and soon in villages. The workers of Petrograd were the strongest driving force of the Revolution. They organised paramilitary units called "The Red Army" (Robert, 1984, str. 11). They sent the Bolsheviks to the Soviet of Petrograd and gave them control over the factory committees.⁹ The Provisional Government, led by Lvov, continued to carry out foreign policy of its predecessors - since he wanted to win the war and collaborate with the allies. Lenin unequivocally pointed out that being allies with other powers represented a betrayal of socialism and also that it was necessary for Russia to withdraw from the War and focus on establishing the International. The first attempt at seizing power by the Bolsheviks fell through and Lenin was exiled yet again (Tilly, 1993, p. 231).

Kerensky turned out to be one of the most capable members of the Provisional Government. He represented a more moderate faction of socialists, while Kornilov was a prominent cabinet member as a representative of the conservatives. General Kornilov made an effort to put an end to socialist and anarchist domination and to restore discipline within the army (Robert, 1984, p. 46; Ferro, 1985, p. 39). This is the reason why he decided to gather the few troops he had at his disposal and try to execute counterrevolution. However, his attempt failed spectacularly, and so on 1st September Kerensky declared the *Directorata* (so-called Kerensky's Provisional Second Government), which comprised several of his closest associates (Robert, 1984, p. 48).

⁸ Paradoxically enough, factory workers in Petrograd and Moscow comprised merely 20-25% of the labour force.

⁹ The matter of factory committees will be discussed in more detail later in the paper.

3.3. October Revolution

The situation in the country was becoming clearer: the number of defectors was on the increase, as well as the proletariat's strikes and seizing of peasants' lands. There was a growing pressure by former nationalist groups within the Empire and an absence of strong support for Kerensky's Government (Dukes, 1979, p. 90). Namely, there was still an abundance of discontent throughout the country, but Lenin had to convince his collaborators from the Central Bolshevik Committee that the time had come for a new coup and that they had majority population's support. Meanwhile, the number of peasants' insurgencies and seizures of land doubled compared to preceding months (Ferro, 1985, p. 130). On 4th October, word got around that Kerensky wanted Moscow to become the capital and give Petrograd away to the Germans in order for them to crush revolutionary impacts, which additionally urged the Bolsheviks to action (Robert, 1984, p. 64). On 10th October, a decision was reached to undertake concrete steps. Not long after, the Military Revolutionary Committee was established, Trotsky being appointed its leader. However, the plan for the coup was carried out only after the soldiers were given orders to shut down opposition newspapers, while the Provisional Government raised bridges in Petrograd to reinforce defence of the Winter Palace. By 25th October, the Red Army had captured all strategically important resources - railroads, banks, telecommunications, and energy supply centres, after which Lenin announced that the socialist objective had been accomplished. On 26th October, the Winter Palace was captured, this meaning that complete control had been taken (Dukes, 1979, p. 91). This event is known as the October Revolution.¹⁰

There many stories circulating in the Empire about convening the Constituent Assembly, whereas the Bolsheviks saw it as an unnecessary perhaps even a dangerous step that would pose a threat to their power. When the Assembly was finally convened, the Bolsheviks did not get absolute majority, so Lenin decided to dissolve the Assembly and show that there is no assembly that could ever take precedence over the revolutionary socialist ideology (Dukes, 1979, p. 93). Studies into the mentioned election show that Russia at the time did not have a developed middle class and also that the old institutions had lost the strength of authority they once had had (Radkey, 1990, p. 20). From the very beginning, the Church fiercely opposed the revolution and was in favour of restoration of the imperial order and military integrity (Ferro, 1985, p. 63). Socialist parties in general won the largest number of votes, while the Socialist Revolutionary Party (the so-called Esers) won overall because they enjoyed the peasantry's support. Furthermore, pressures that were applied on the voters were not characteristic only of the Bolsheviks but other parties as well. This does not imply that such pressures were present everywhere, nor that they were the decisive factor (Radkey, 1990, pp. 46–50).

The war continued; the counterrevolutionaries did not cease to undertake actions, whereas the new authorities started the implementation of collectivisation of lands and industry (Tilly, 1993, p. 232). A new hopeful world was built and in the hopes of justice and equality prevailing over arbitrariness and violence which from Lenin's perspective was

¹⁰ There are different theoretical approaches regarding the duration of revolutions. There are certain views according to which revolution is completed only after crucial institutions of a new regime last over an extended period of time, which would mean that October of 1917 was only the beginning.

necessary for the accomplishment of set goals (Smith, 2002, p. 40). The dictatorship of the proletariat was accompanied by iron discipline and with transformation of urban populations into factory workers and clerks; it was supposed to transform entire society in a factory, with equal distribution of labour and wages (Antonić, 2010, p. 175). With the Decree of Workers' Control (adopted on 19th November 1917), all owners of companies employing more than five employees were deprived of their rights to manage such companies. Additionally, houses, cars, furniture and money were taken from petty and large bourgeoisie. They were moved to the basements of their houses, as their new residence, while in turn their homes were inhabited by workers (Antonić, 2010, p. 179). The activities of the Constitutional Democratic Party (the so-called Cadets) were suppressed and eventually banned. Forced labour camps were formed, to which all ideological adversaries were sent, and revolutionary tribunals were established. The state supervised trade and consumption, so the non-proletariat classes were given substantially smaller quantities of food than other classes, although workers were not pleased either, due to an overall difficult financial situation prevailing in Russia. It should be added that Russia was further weakened by a loss of territories. Naturally, the described radicalisation could not be implemented without resistance coming from all sides - the conservatives (supported by major powers, which did not want the revolution to take place), social democrats, and anarchists alike. Both peasants and workers revolted because they were hungry and because the Bolshevik squads were merciless, due to which they left the ranks of the Red Army in large numbers (Smith, 2002, p. 90). All things considered, the paradox of revolutionary outcomes did not fail to affect Russian experience, given the fact that the state became even more centralised and more repressive - although Lenin believed this was the only course of action to be taken under the circumstances.

4. AN ANALYSIS OF CORRELATIONS

As noted in the introduction of this paper, consideration of the causes of a social event of such magnitude must have much deeper roots in the past, which is why it is acknowledged that all three revolutions are closely connected. To understand the events of October means to comprehend disagreements that were in place in the century preceding the Revolution.

4.1. Economic conditions and relations between the nobility and the peasantry

Imperial Russia was established essentially during the reign of Peter the Great, who introduced a standing army and administration (Skocpol, 1979, p. 82). The professional army consisted of noblemen who received funding from high taxes that were levied, including even the tax on bread collected from the peasantry. In the mid-19th century, Russia was still a feudal country in which only 8-10% of the population lived in urban areas. Peasants were tied to the land that was owned by aristocracy or the state. They cultivated fertile land on behalf of their masters or allocated a portion of their profits from craftsmen's activities or industrial output (Skocpol, 1979, p. 83). After defeat in the Crimean War (1854–1855), multiple reforms followed, whose aim was to modernise the state. In 1861, the judicial

system was changed, a universal military service was introduced, *zemstvo* was also introduced, while serfdom was abolished. Despite opposition from the majority of the nobility, peasants were given a part of the ownership over land, mainly for the purpose of preventing insurgencies (Skocpol, 1979, p. 85). Russian aristocracy was rather poor compared to its European peers (even before the reform - 3/4 of aristocracy had fewer than 100 serfs, which was not enough to live a "high life"). This was the reason why they relied, to a large extent, on public service, to which they owed favours. On the other hand, anyone who was willing to dedicate their career entirely to working as a civil servant and anyone who was also educated, could do it, which created a certain form of new aristocracy that was not dependent on the proceeds from land cultivation. As a matter of fact, in the mid-19th century, half of the nobility did not own serfs at all, while improvements were implemented as a result of obedience to the tsarist regime (Skocpol, 1979, p. 87). Irrespective of whether they were landlords or civil servants, the nobility did not have a strong political power - this is why they could not resist reform. Such a situation in terms of political power persisted until the end (i.e., until the October Revolution).

When serfdom was abolished, higher classes were initially given power to distribute ownership over land among peasants, although this did not entail direct private ownership. Landlords were the only ones who had a direct insight into the structure and functioning of village economy because they had historically been given the role of tax collectors, so the only logical solution was for them to be the ones to distribute land. In institutional terms, this process was carried out under the auspices of the peasant commune, to which ownership of land was formally transferred, after which land was given to peasants, under state control (Tilly, 1993, p. 223). Fertile land at first remained in the hands of higher classes, whereas infertile land was mainly given to peasants, who had to pay hefty cash levies for it (Skocpol, 1979, p. 89), thus basically remaining in debt for life (Ferro, 1985, p. 113). In addition to this, basic raw materials (e.g., water and timber) also had to be bought from their former masters. One fifth of fertile land was excluded from farming purposes so as for peasants to be forced again to cultivate land that did not belong to them (although formally they were no longer serfs), for which they were paid extremely low wages everywhere. Hence, paradoxically enough - although more than one half of land was given to peasants who had been emancipated, their life deteriorated. Many of them moved to the cities where they had odd seasonal jobs, but those who could not live from odd jobs were generally in pursuit of a new life - which is how the proletariat was created. Peasants had their dreams of owning land without having to pay levies, as well as dreams of fair distribution - according to size of the family and needs of the soil (Ferro 1985, p. 115). They did not have any issues with accepting a view according to which land belonged either to God or to the Tsar, but they still believed that they had the right to enjoy fruits of their own labour.

Positions in the local representative authorities (*zemstvo*) were mainly held by aristocrats, but the monopoly of power and actual political control remained completely in the hands of the Tsar. Thorough taxation and bureaucratic supervision of peasant communes, the state had direct control over peasants who after reform actually had more obligations than before (Skocpol, 1979, pp. 129-132). Since peasants were in search of land, in most parts of Russia the nobility lived on land rent. However, where land had been distributed - bureaucratic clerks had the final say in everything. Aristocracy no longer had any

obligations to their former serfs, in terms of protection or care for the basic needs of land and the commune, but they continued enjoying the benefits of their privileged position (land ownership and exemption from the payment of taxes), together with the state apparatus, which intensified supervision of policies of which the peasant communes were supposed to be in charge locally. Furthermore, the mentioned cultivation of land was performed for the purpose of survival (rather than trade in crops), which was the case in more than one half of agricultural holdings at the time of the October Revolution (Skocpol 1979, p. 132). A continuous struggle to survive due to underdeveloped technologies, huge levies, poor market conditions and an increase in population constituted some of the undoubted causes of discontent emerging as early as the first half of the 19th century.

In the late 19th century, the likelihood of a revolution was negligible since the Empire was enormously big, so the population was scattered throughout it, bureaucracy was strong, there were few cities, while an insurgent mentality was weak (Tilly, 1993, p. 225). Investments were made in industrialisation¹¹ and exports, whereas agriculture was struggling (Skocpol, 1979, p. 91). On the other hand, the alienated nobility maintained their privileges, which created tensions within classes. The proletariat and bourgeoisie classes were created, but they were not guaranteed any rights. Until 1905 Russia had succeeded in accomplishing a substantial industrial growth, which resulted in a concentration of the proletariat (which, despite everything, accounted for a disproportionately small segment of the population) and rebelliously inclined students (Skocpol, 1979, p. 92). Despite the fact that in the early 20th century there was an ever-growing tendency of the proletariat to become connected to city life (which for a major part influenced the creation of their identity), most of them were originally from rural areas and many kept in touch with their former communities (Bonnell, 1983, pp. 43-46). The purpose of keeping in touch with their former communities was to passively maintain land holdings, in case their lives in the cities fell through - only a minority of them actively kept in touch with villages and participated in land cultivation. Still, this is not unimportant information in the context of structural and interest-based connections among the population, which is one of the fundamental factors for the purpose of analysing the causes of the October Revolution.

A huge inflow of foreign investors ensued in the early 20th century, whereas Russia had the second largest state debt in the world and had only one third of per capita income of what Great Britain and the U.S. had at the time. Wars, as an external circumstance, gave rise to favourable for internal change, which is undoubtedly applicable to both the February Revolution and the October Revolution (Skocpol, 1979, p. 96). Fifteen million people were conscripted within a period of three years, without financial or infrastructure basis for an exercise of such magnitude. This, apart from many lives having been lost, was also unacceptable in economic terms - there were no people at the farms, especially because only 10% of the land was cultivated with the use of modern technologies (Ferro, 1985, p. 127). Living standard deteriorated drastically, while the tsarist regime lost its credibility, with the exception of the most privileged individuals who supported Tsar Nicholas II until the very end.

To sum up, Russian nobility was rather weak compared to the tsarist regime - they were limited in financial terms and their relied on civil service, which possessed actual

¹¹ This was made possible through additional taxation and the state's debt increasing.

political power. In other words, in 1917, Russian elites did not have any advantage vis-à-vis the state. Instead, the Tsar was the bearer of power and he resisted change. They only contributed to creating tensions between social strata since they continued to claim certain privileges without any reasonable explanation, whereas the state apparatus supervised and controlled the peasant communes and was completely in charge. Only after the collapse of tsarist power, due to stirring caused by WWI, was it possible to take concrete steps towards a revolution, which the nobility failed to resist. On the other hand, those who actively antagonised reform in the years preceding the Revolution (demanded by the proletariat along with socialist parties as well as the peasantry) were the owners of large capital (bourgeoisie) in the cities. This means that the situation with Russian elites in the early 20th century was not plain and simple, although certain indication in terms of class polarisation may be identified (both in the cities and in the villages). This, along with structural elements, will be noted more thoroughly in the following subsection. We initially pointed out that a state of discontent due to economic crises and a loss of legitimacy was not in itself a sufficient reason for a revolutionary situation to arise. Instead, it is necessary for well-connected class structures to exist, these structures not having access to a means of resistance. Nonetheless, this does not exclude the importance of class relations (peasantry-nobility) for the October Revolution, given their confrontation and strength of disagreement, which goes on to result in economic consequences and an overall state of discontent.

4.2. Structural aspects and importance of the proletariat – final considerations

The next aspect adds to an intricate mosaic of causes of a revolutionary situation, for which purpose we will point out the importance of class awareness and connections between proletariat associations, in organisational terms, as well as those of the peasant communes. Skocpol is aware of the role that the proletariat assumes after the collapse of the former regime but does not perceive it as being of major importance regarding the creation of a revolutionary situation. This is a consequence of the comparative-empirical method that this author uses because, in order for her to reach valid conclusions, her starting point must be the assumption that the objects of her research (the three major Revolutions) are underlined by the same causality - which is disputable. Neglecting the role of the proletariat in creating conditions for the October Revolution is a consequence of such a class never having existed either in France or China (Sewell, 1996, p. 258; Mahoney, 1999, p. 1160).

In Russia, there were many factories employing more than 1,000 workers, who were mainly divided into small working teams (primarily in the metallurgy industry), this being a normal situation in small craftsmen's shops (Bonnell, 1983, p. 63). This forged strong bonds among the workers, who became closer over time¹²; some of them had living quarters in the same place where they worked. It was not uncommon for workers to have to stay at work (for over ten hours) without being allowed to leave the workplace not even for a meal, which deepened class antagonism - they were not integrated in city life, and they lived in groups (Bonnell, 1983, p. 68). Although we must not overlook the idiosyncrasies and differences

¹² Because of drinking together, they were often inebriated in the workplace.

between craftsmen's shops and factories, working conditions were nevertheless rather similar - free time, leaving the workplace, inclusion in social life and the like (Bonnell, 1983, p. 72). After 1905, the establishment of the Soviets, trade unions¹³, and factory committees played a fundamental role in strengthening proletarian identity (Bonnell, 1983, p. 124). The turnout for membership in trade unions was huge - tailors, shoemakers, bakers, and workers in confectionery, tea and cigarette factories etc. - they all had a sense of belonging. The Soviets consisted of the members of factory committees and trade unions, together with newly elected delegates (Bonnell, 1983, p. 173). The *Ispolkom* (Executive Committee) of the Petrograd Soviet also included nine representatives of political parties, which is important information for the purpose of evaluating the role of opposition leaders in the Revolution. Raising class awareness, encouraging strikes, and calling strikes (the General Strike Committee in Moscow) certainly shaped the events that occurred between 1905 and 1917. The Minister of the Interior recognised this and, accordingly, said that trade unions were a dangerous basis for revolution (Bonnell, 1983, p. 376).

As a matter of fact, it is clear that one of the reasons for peasants' uprisings during the October Revolution (even the 1905 Revolution) was discontent with the economic condition and class oppression, expressed in the form of attacks on noblemen's estates. These attacks were mainly carried out as joint action by the entire peasant commune, which resulted in building solidarity from the very first wave of attacks in 1905. Research has also shown that violence was the most intense specifically in regions where the exploitation of peasants was the most repressive - large estates were seized¹⁴ while noblemen were killed (Skocpol, 1979, p. 136). The existence of village boroughs turned out to be a significant aspect for organising resistance and delegation of responsibilities as well as resolving practical economic problems. In addition to this, they also constituted a foundation for ideological change that ensued - the communes were suitable for shared ownership and expressed tendencies for egalitarianism, unlike French villages (Skocpol, 1979, p. 139). Besides this, the key difference between the Revolutions of 1905 and that of 1917 is the army. During WWI the army disintegrated, which was not the case 12 years earlier - when it was able to respond to unrest within the country.

Then, as regards structural factors in the cities, the oldest workers' associations in Russia were craftsmen's associations and societies of solidarity assistance, which were first established in the early 19th century (although they were under state supervision even then). The main role of such societies of solidarity assistance was to provide financial means to those who needed it due to illness, injury, or death of a family member (Bonnell, 1983, p. 79). Membership in such organisations also contributed to solidarity and coordination, although they did not deal with the issues of working conditions, nor were workers elected for administrative positions within the societies. Despite the fact that these societies did not include all workers, they protected their interests nonetheless (Bonnell, 1983, p. 80). In addition to this, the Zubatov's experiment started in 1901 in response to worker unrest. This was devised as collaboration between the state and workers, through the forming of

¹³ Lenin was not in favour of trade unions since he believed them to be a bourgeois (democratic) instrument that distracted from revolution, whereas other Bolsheviks insisted on workers' rights having to be protected (Bonnell, 1983, p. 157). They certainly had more support from other parties.

¹⁴ Land was seized even from free and rich peasants, who were independent of the communes.

proletarian organisations controlled by the state. For the first time, these organisations included a large number of working class members and focused on the issues of working conditions, thus constituting the foundation for the subsequent development of trade unions (Bonnell, 1983, p. 81). Zubatov believed that the role of the state as the mediator would serve as a factor in relaxing antagonism among classes, and ultimately encourage workers to support the authoritarian regime. The project lasted only one year though. However, the organisations formed as part of this experiment had a structural basis that was almost entirely replicated for trade unions.

The Bolsheviks took a deeper interest in the work of renewed trade unions after the Lena massacre of 1912 although all along they believed that revolution was the only real solution. It was merely one year later that they took control of trade unions away from the Mensheviks (first of the Petrograd metallurgy and printers' trade unions) because workers felt the need to radicalise strikes due to insufficient protection of their interests by trade union representatives until then (Bonnell, 1983, p. 393). Under Bolshevik leadership, the workers' organisations, in addition to their legal activities, started dealing with illegal, revolutionary goals (Bonnell, 1983, p. 405). Party gatherings were held under the veil of trade union gatherings, and the atmosphere was becoming more intense. Admittedly, this created a problematic situation in which it was necessary to tactically and in a controlled manner put up strong resistance to factory owners and the tsarist regime (prior to its collapse), while radicalisation at the same time led to uncontrolled and mass action. This is why the trade unions encountered opposition by the state, which in many cases ended in the mentioned organisation being shut down (Bonnell, 1983, p. 407).

Class conflicts in the cities depended on relations between industrialists (factory owners) and their employees. Employer associations in Moscow and Petrograd were strong, so in 1912 they made a decision not to recognise at all the existence of trade unions and the option of negotiation (Bonnell, 1983, p. 382). For example, the metallurgy trade union in Moscow was closed down 1907 by the police, and it was not formally recognised until 1913. The same year, there were mass strikes in the metallurgy industry. The strikers demanded from the trade unions not to represent them in negotiation with the employers. However, such a decision resulted in the organisation being shut down again by the police, due to the state being afraid some revolutionary activity might be taking place (Bonnell, 1983, p. 388). The situation in factories prior to 1917 was not good - difficult conditions and workplace violence were the way of suppressing workers' resistance. Some years before the Revolution, there were 325 murders in the factories, of which 257 were the murders of workers committed by the employees of the state (Ferro, 1985, p. 141). The wages were not enough for bare necessities, while working conditions were inhumane.

Once the Tsar was ousted, workers felt free to demand a change in working conditions without fearing imprisonment, so without any hesitation they demanded an eight-hour working day, an end to workplace violence, somewhat higher wages, social insurance, and financial assistance to the family in case of workplace death¹⁵ (Ferro, 1985, p. 144). With the difficult economic situation Russia was in, as well as the overall poor market positioning, the

¹⁵ They had the same demands in 1905 when the struggle for resident workers' committees at the factories was the central issue (Bonnell, 1983, p. 109).

employers had no intention of fulfilling such demands. As a result of major pressures by means of strikes (when the factory profits decreased due to work stoppage), the employers had to accept at least some of the demands of mentioned aspects of working conditions, although this did not have much effect because of a rapid increase in prices. At one point, the Soviets succeeded in hammering out self-governance as well, although this undertaking soon failed. Workers spent more and more time in factories - they voted in favour of resolutions, they elected representatives for the Soviets and factory committees and were involved in trade union activities (Ferro, 1985, p. 145). The employers became irritated by having to provide justifications for steps they took and orders they issued, especially when they failed to provide satisfactory reasoning for refusing to raise wages, while, on the other hand, factory profits increased. Therefore, strikes broke out as a result of unsuccessful negotiations. The authorities never interfered in pay rise decisions, whereas the industrialists laid off huge numbers of workers in May 1917, which in turn resulted in violent reactions (Ferro, 1985, p. 146).

The situation deteriorated, with an increasing number of people being laid off, whereas the Provisional Government never took any steps to support the accomplishment of socialist goals - it was up to the Soviets to negotiate working conditions with the employers in every city individually, i.e., no universal labour rights were introduced (Ferro, 1985, p. 148). This information is illustrative of continuously contending bourgeois and proletarian interests, as well as the importance of workers' organisations (Soviets and trade unions) in this competition - the crown jewel of which was the October Revolution. In fact, the February changes (establishment of the Republic and the collapse of the former regime) were not enough. Deeper aspects that were relative to the power relations in society were still unfavourable to the majority of the population, although on 20th July the Government incriminated any illegal seizure of land (Ferro, 1985, p. 60). Socialists' moderate politics did not approve of violent action of peasants, who were not concerned about the rule of law since they did not have any faith in law as such. Generally speaking, private ownership was not the peasants' focus, especially as long as they could make a living without major encumbrances, which meant that fair distribution of land was in place and that they did not have to pay levies for no reason either. They could not wait for decisions to be made by some future parliament - the matter of land was an urgent priority to them, as a result of which social relations and tensions did not relax (Ferro, 1985, p. 120). Besides, hunger and consequences of the war persisted, more specifically, this instability had not been overcome. A very small number of railroad cars and locomotives were operational, so the transport of raw materials and fuel was slower (Ferro, 1985, p. 160; Skocpol, 1979, pp. 208-209). There was an ever-stronger shortage of bread and coal, as well as meat, eggs, and sugar - queues for rationed foodstuffs were formed as many as 12 hours before the shops opened. Lenin was quite explicit about the need for the state to streamline production and labour and he blamed bankers and capitalists for the downfall of Russia (Ferro, 1985, p. 165). The Provisional Government was by no means strong enough to put an end to radicalisation and attacks on the privileged groups, especially due to the collapse of state administration and the police (Skocpol, 1979, p. 209).

The Bolshevik newspapers reported on various events and explained to the workers how to organise themselves, register a trade union, obtain approval for public gatherings and get insurance, and at the same time, they promoted violent ousting of autocracy, which at the

same time contributed to strengthening identity (Bonnell, 1983, p. 411). Their popularity was on the increase and, accordingly, they were the ones who urged to revolution. The distribution of newspapers was carried out through trade union networks, which once more proves how strongly they were connected (Bonnell, 1983, p. 415). In addition to this, many Bolsheviks were agents of the secret police, and they held high positions in workers' organisations, which ultimately had a beneficial effect on their strength and power. The state's perception of workers' associations was ambivalent - on the one hand, they allowed workers to organise collectively and, on the other hand, they repressively prevented their actions whenever the issue of concrete improvement of the proletarian position was at hand (Bonnell, 1983, p. 435). Such a situation worked in favour of movement radicalisation because they already had the structural conditions, increasingly stronger class awareness, with unfulfilled interests. The Bolsheviks recognised this and proved themselves to be quite adaptable and capable when it came to using these circumstances, especially through building this "down-to-earth people" identity. We cannot say that the Bolsheviks are a direct cause of workers' radicalisation (with the ultimate tendency towards revolution) but we can argue that they provided a tactical and ideological expression of sentiment and needs arising in the proletarian class (Bonnell, 1983, p. 437). Due to the anarchic conditions in Russian society upon the collapse of the tsarist regime, it was clear that power could be seized only by someone who was legitimised by the people. As regards the situation in the cities, peasants were relatively disinterested. The only thing they were interested in was to be no longer prevented by anyone from governing the land they had seized (Skocpol, 1979, p. 211).

Everything that has been stated above shows an apparent impact and significance of all forms of workers associating in pursuit of better living conditions, which resulted in the revolution in the cities. Their organisational capabilities, strong interpersonal ties, class awareness, and their actual contribution to strike efforts are very important. Now that we have presented an additional explanation of the role of the proletariat during the decade preceding the October Revolution, we can move on to the conclusions.

"Before social revolutions could occur, the administrative and military power of these states had to break down. When this happened [...], it was *not* because of deliberate activities to that end, either on the part of avowed revolutionaries or on the part of politically powerful groups within the Old Regimes. Rather revolutionary political crises [...] emerged because the imperial states became caught in cross-pressures between intensified military competition or intrusions from abroad and constraints imposed on monarchical responses by the existing agrarian class structures and political institutions." (Skocpol, 1979, p. 285)

Therefore, the following sums up the causes: 1) state organisations susceptible to administrative and military collapse when subjected to intensive pressures from more developed countries abroad and (2) agrarian socio-political structures that facilitated widespread peasant revolts against landlords" (Skocpol, 1979, p. 154). To this, we can add a stronger class awareness of the proletariat, which used many years of collective associating, and led by clever Bolshevik leaders, very successfully took control of the state in a violent manner. The above-presented causes can additionally be elaborated: the first cause entails pressures from abroad, agrarian backwardness and a non-autonomous state which prevents

the holders of power to introduce modernisation (due to an unfavourable international and economic position), while the other entails peasants' autonomy and solidarity, as well as vulnerability of the landlords (which allows for class transformation in villages) (Mahoney, 1999, p. 1161). As it has already been pointed out, we should add the factor of a well-organised and class-aware proletariat, which takes actions individually in the cities.

Overall, the roots of the causes of the October Revolution date back to circumstances of the late nineteenth-century Russia. A combination of external and internal factors led to the fulfilment of all theoretical expectations from a revolution. Primarily - the wars: starting from the Crimean War, continuing with the Russo-Turkish War and the Russo-Japanese War, all through to WWI. The condition of financial and cultural resources required the accomplishment of objectives the state sets to itself, i.e., which popular groups and elites expect them to be accomplished, is the most vulnerable when a country enters the state of war crisis. Both fairness and efficiency of a regime vanish once human lives are unreasonably lost due to military defeats (which was the case in almost all of the mentioned wars) and conscription. This leads to disappointment in terms of national pride as well as to extremely hard living conditions. Hunger, much higher prices, and unemployment added to the already difficult lives of Russian peasants and workers, all of which was accompanied by higher taxes. Poor working conditions in factories (working hours that were too long and wages that were too small), as well as the oppressed peasantry, that mainly struggled to barely survive, led to a continuous need for reform, which had not occurred for decades.

Deteriorating circumstances in the army and state authorities, as a result of immense challenges during WWI, undoubtedly paved way to revolution, which ignited easily due to the already existing wide network of the village communes and the Soviets. In years preceding the Revolution, classes forged strong relations among each other, so in this sense, solidarity among them had been built and awareness of joint action had been raised. The economic situation in the country was poor (even regardless of the wars): debt was piling up, the market was underdeveloped, technologies were backward, and modernisation was slow. The nobility was both economically and politically more dependent and weaker than in other countries, hence they were unable to be a rock that was strong enough to prevent insurgencies and strikes, in the absence of a strong tsarist arm. It appears that their role was less significant than in other revolutions, while factory owners and large capital owners in the cities fiercely opposed the Soviets and trade unions, which they did through their own associations. It has already been elaborated that opposition parties in the cities (primarily the Bolsheviks and the Mensheviks), which were connected with workers' organisations (Soviets, factory committees, and trade unions), participated in the organisation and coordination of strikes and demonstrations, and eventually seized power. In this context, we can say that elites were relatively polarised: on the one end, there was by then much weaker nobility that depended on civil service and industrialists who always had in their sights only their economic interest and prevented labour law reform, whereas the advocates of revolution (or reform in the period prior to the Revolution) were socialist parties and the proletariat, whose voice could be heard through workers' associations and committees. In other words, the condition of a connection between opposition leaders and demonstrations, as well as mass mobilisation of peasants and workers was fulfilled. This would have been impossible to achieve if village boroughs had not had a strong structural connection in the previous

50 years, if they had not had joint interests, collective ownership, and a wide communication network. The same also refers to workers' associations, whose members were the most vulnerable social classes in the cities. These organisations had the required financial resources to put up resistance, as well as a coordination network and resourceful leaders.

All of the mentioned factors can be seen as parts of a complete mosaic. It is difficult to say which of them was the decisive one or which of them should be seen as a condition without which the Revolution would not have taken place - all of them were the factors contributing to the common outcome. No organisational foundation or class coherence would have led to a revolutionary situation, if the tsarist regime had had at its disposal the same amount of physical power it had in 1905. On the other hand, such social situation and the weakened state authorities would not have survived if peasants and workers had not been forced into change of their situation by severe living conditions, while at the same time they had the necessary structural conditions for this change.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Antonić, S. (2010). Class War: Lenin's Legacy. *Sociološki pregled*, Vol. XLIV, No. 2, 159–204. DOI: [10.5937/socpreg1002159A](https://doi.org/10.5937/socpreg1002159A) [In Serbian]
- Arendt, H. (1965). *On Revolution*. London: Penguin Books.
- Bonnell, V. (1983). *Roots of Rebellion: Worker's Politics and Organizations in St. Petersburg and Moscow 1900–1914*. London: University of California Press.
- Dukes, P. (1979). *October and the World: Perspectives on the Russian Revolution*. London: The Macmillan Press LTD.
- Ferro, M. (1985). *The Bolshevik Revolution: A Social History of the Russian Revolution*. Oxford: Routledge and Kegan Paul.
- Goldstone, J. (1997). Methodological Issues in Comparative Macrosociology. *Comparative Sociological Research*, Vol. 16, 121–32.
- Goldstone, J. (2001). Toward a Fourth Generation of Revolutionary Theory. *Annual Political Sciences Review*, No. 4, 139–187.
- Goodwin, J. (2001). *No Other Way Out*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mahoney, J. (1999). Nominal, Ordinal, and Narrative Appraisal in Macrocausal Analysis. *American Journal of Sociology*, Vol. 104, No. 4, 1154–1196.
- Plamper, J. (2021). Sounds of February, Smells of October: The Russian Revolution as Sensory Experience. *The American Historical Review*, Vol. 126, 140–165.
- Radkey, O. (1990). *Russia Goes to the Poles: The Election of the All-Russian Constituent Assembly 1917*. London: Cornell University Press.
- Robert, D. (1984). *Red October: The Bolshevik Revolution of 1917*. Boston: Beacon Press.
- Sewell, W. (1996). Three Temporalities: Toward an Eventful Sociology. In *The Historic Turn in the Human Sciences*, 245–280.
- Skocpol, T. (1979). *States and Social Revolutions*. New York: Cambridge University Press.
- Smith, S. (2002). *The Russian Revolution: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Tilly, C. (1993). *European Revolutions 1492–1992*. Zagreb: Politička kultura Zagreb i CID Podgorica [In Serbian]